

*

SLOVENSKI TIŠK

V Ljubljani, dne 31. decembra 1929. — številka 6.

NAROČNIKOM GRAFIČNE REKLAME

ING. ARH. JANKO OMAHEN

Kakor imajo svoje zakone harmonija in melodija v glasbi, ritem in rima v pesnitvi, tako imajo tudi v grafiki svoje zakone oblika, vsebina in barva. Ti zakoni pa niso nikjer pisani, le umetnikov čut jih pri ustvarjanju celotne kompozicije spoznava in jih z ubranostjo svojega dela nehote tolmači in razlaga. Zato je torej kompozicija v res lepi obliki tudi vedno zakonito urejena in popolna.

Prednost take zakonito urejene in popolne oblike je pa predvsem ta, da vpliva na gledalca ugodno, kar je bistvo vsake umetnosti, a v reklami še posebnega pomena. Zakaj vsaka reklamna tiskovina je stvar razuma in ugodja. Težko razumljive vsebine ostajajo večini uganka, ker je treba računati s povprečno izobraženimi ljudmi; za ugodje pa je sprejemljiv vsak človek. Ker je reklama namenjena čim širšemu krogu javnosti, je jasno, da se je oprijela tega spoznanja in da računa pri reklamnih tiskovinah predvsem na ugodje. Ta nova načela v reklami pa tvorijo že novo poglavje v uporabnem dušeslovju.

Ker se torej pri reklami računa na to, za kar je sprejemljiv vsakdo, torej na ugodje, ki je bistvo umetnosti, je razumljivo, da se prav v tej točki reklama in umetnost spajata. Posledica tega spoznanja v reklami je njen razvoj v povsem novo smer, po kateri naj bo osnutek kar najenostavnejši v vsebini in ideji, a v barvah in oblikah kar najugodnejši.

Pri tem spoznanju in raziskovanju je prišla reklama tako daleč, da se smatra danes že za vedo. O tem priča nebroj šol, seminarjev in fakultet. V tujini imajo že nebroj svetovnoznanih umetnikov, ki ustvarjajo reklamne tiskovine in ki jih je reklama pritegnila v svoj delokrog na podlagi prej omenjenega spoznanja. Ti umetniki ustvarjajo povsem individualno, z bog česar se na primer francoska reklamna grafika razlikuje od nemške, ta zopet od angleške itd. obrisi nacionalne reklame postajajo vedno bolj očitni. V tujini ne kaže lepa reklamna tiskovina danes samo tega, kar nudi, ampak kaže tudi svojo deželo in svoj narod. S tem se nam potrjuje, da vrši reklama veliko kulturno delo. Tega dela pa se mora zavedati narod, a predvsem posameznik, ki je v neposredni zvezi z reklamo — trgovec, naročnik. Da se tuji trgovec danes vsega tega zaveda, je očito, sicer ne bi bil razvoj v tujini v tem pogledu že tako napredoval. Potrebno pa bi bilo, da bi se tega zavedel tudi naš trgovec, da bi opustil svojo, večkrat skrajno starokopitnost ter se prilagodil duhu časa. Glavna napaka je v tem, da naši naročniki ne pomislijo na to, so li res poklicani, da sodijo o lepoti in umetnosti, imajo li res dovolj umetniške in strokovne naobrazbe, da bi lahko sodili, in ali ni nevarnosti, da to, kar ugaja njim, ne ugaja ljudem s finim in izobraženim okusom ter občinstvu vobče.

V reklami z lepimi tiskovinami se zaradi tega mnogokrat dela brez kakršnegakoli uspeha, čeprav se trgovec tega ne zaveda.

Mnogokrat je tudi tako, da naročnik nekaj hoče, pa ne ve prav, kaj. Pravi, da je že nekje nekaj videl in bi imel rad nekaj podobnega tudi sam. Toda to bi še ne bilo nič hudega, če bi prepustil umetniku, da mu pomaga tam, kjer si sam ne vé. Vendar te naravne poti trgovec ne more razumeti in le po nepotrebnem ovira umetnika tam, kjer je baš umetnik poklican, da mu pokaže pot.

Pod takimi pogoji je napredek v naši reklamni grafiki silno otežkočen in deloma celo onemogočen. Zavesti o kulturnem pomenu grafične reklame pri nas, žal, sedaj še ni. Ne moti nas niti, če nas svetovna kritika postavlja v Azijo ob stran Kitajske. Veliki Francoz Cassandre, Nemca Trias, Zietara itd. bi bili pri nas še nemogoči, dočim uživajo doma upoštevanje in spoštovanje, med narodi pa svetoven sloves.

Gotovo je, da so se pojavljale iste težkoče in

Zietarov plakat.

Cassandrov plakat.

ovire v začetku tudi pri večjih narodih, ker je izključeno, da bi prodrla na primer ta dva lepaka (Cassandre, Zietara) pri umetniško še neizobraženem okusu naročnika. Svetovna trgovina, ki koraka s časom, pa je znala iz potrebe premostiti te ovire z navadnim kompromisom. Sprejela je v svojo sredo ljudi, ki uživajo na eni strani, kar se tiče reklame, vse zaupanje naročnika, na drugi pa, ki razumejo stremljenje umetnika v razvoju plakatne umetnosti. Na ta način je vsaka stran na svojem mestu v polnem razmahu, na eni strani umetnik, ki žanje uspeh, na drugi trgovec, ki spravlja posledice tega uspeha — dobiček.

Naš trgovec pa se še ni zavedel in ne umeje, da ni mogoče biti vse: umetnik, reklamni strokovnjak in trgovec v eni osebi. Zaradi tega ne žanje pravih uspehov in posledic teh uspehov. Danes je doba specializiranja; univerzalni geniji so za nami. In če bomo v tem zmislu nadaljevali, kmalu ne bo mogel soditi niti čevljev več samo — kopitar.

ŠEST RESNIC O TUJKAH

A. S O V R È

Rimci so prejeli vso višjo izobrazbo in omiko od Grkov. Nič čudnega bi torej ne bilo, ako bi se bila udomačila v njihovem jeziku, zlasti znanstvenem, tudi čez mero velika množina grških tujk. Saj je bil besedni zaklad latinščine same dolgo časa prav za prav hudo siromašen; še Lucretius se zbog tega bridko pritožuje, češ,

težko mi je, kaj bi tajil, oznanjati z rimskimi stih
izsledke, ki grška modrost jih je dvignila iz tème na svétlo,
posebno ker treba besed za označbo neznanih še pojmov,
naš jezik pa, ubog siromak, ne zmore novósti predmeta.

In vendar je ostala latinščina kljub mogočnim vplivom grške prosvete nenavadno čista, tako čista, da tistih nekaj desetnih izrazov, ki jih je prevzela, v njenem besedišču domalega sploh opaziti ni. Pa še ti so se morali ukloniti zakónom njenega naglasa, n. pr. philosophía — philosophía, musiké — música, grammatiké — grammática. Cicero izrečno zahteva, da bodi jezik rimskega govornika čist in latinski — sermo purus erit et latinus, čeprav njemu samemu nikakor ni móči očitati kdo ve kake strastí do trebljenja jezikovnega plevela: saj pravi o pravkar naštetih in podobnih besedah kaj pametno, da bi jim bilo sicer lahko najti ustrezajočih domačih izrazov, vendar naj izjemoma le ostanejo, ker imajo pač že izza prednikov domovinsko pravico v latinskem govoru in slovarju. Toda, če primerjamo Ciceronove modroslovné spise z modernimi, pa le vidimo, da ni rabil rimski filozof kljub popolni odvisnosti od Grkov nikar desetine tujih strokovnih izrazov, ki so današnjim modroslovcem še neutrpní. Kar je koli mogel, je smelo prevedel ter ustvaril svoje, grškemu enakovredno izrazoslovje. Njegovemu jeziku bi se besede, kakršne so n. pr. criterium, physiologia, ironia, mnogo bolje prilagale kakor slovenščini, toda Cicero jih ne trpi, temveč piše namesto njih regula, oziroma indicium, naturae ratio, irrisio. Tudi Seneka pravi, češ, kaj je treba Rimcu posnemati Grke, pa postavlja za grško besedo evthymía latinsko tranquillitas. Tudi slovnice so se Rimci učili od Grkov, in bilo bi povse naravno, ako bi bili njih slovniško imenstvo kratko in malo prevzeli. Toda jezikovna vest in tenki čut za čistó domače govorice jim tega nista dovoljevala, zato so si do zadnjega izraza vse prevedli. Celò v dobi, ko je grška kultura v rimski državi najbujnejše cvela, ko je bila grščina drugi državni jezik, ki ga je vse izobraženstvo govorilo prav tako gladko kakor materinščino, ni rabil nikdo ne v govoru ne v pisavi toliko tujk, kolikor jih po nepotrebnem rabimo dandanes mi. Brez modnega umetničenja seveda tudi rimsko slovstvo ni bilo: že tedanji pisatelji so poznali neke vrste «pücklerstvo», to je pretrgavanje in prepletanje domačega besedila s

tujim, ali to se omejuje le bolj na pisma, ki po večini niso bila namenjena javnosti, na primer Ciceronova (in Plinijeva), nikoli pa ne najdeš te nelepe razvade v umetni prozi. V tej je smatral sleherni pisec tujkarjenje za barbarstvo, četudi so bile besede grške, izvirajoče torej iz naroda, ki ga gotovo noben Rimec ni štel med barbare: odpor proti njim je izviral marveč iz pravilnega jezikovno umetniškega čuta, da je tujka v primeri z domačinko manj vredna, neplemenita primes, ki jezik zgolj onečiščuje in mu jemlje umetnostno vrednost.

To naziranje klasičnih piscev velja, ali vsaj moralo bi veljati še danes. Da je pravilno, ni težko pokazati. Opozoriti je treba zgolj na to, da ima tujka svoj dom edino le v nižinah proze, nikdar pa ne na vrhovih poezije. Kadar zapoje pevcu srce, prešinjeno z bolečino ali slastjó, mu vre beseda čista na dan, vsa preprosta in domača in nikakršna pega je ne skruni. Vsaka drugorodna krpica in záplata bi bila le-tu samo moteč nalepek, ki bi ubijal nastroj, izpodkapal lirski zanòs ter ga potiskal v nižave. Enako je v umetni prozi: kadar koli se popne pisatelj v npravstveno vznositost, vselej se ali domalega ali povsem otrse tujk, celo tak, ki ob povprečnem toku črníla ni baš prestrog sodnik nesnažnemu plavju; v blagoslovljenih minutah resnično umetnostnega ustvarjanja ravna vsakteri, včasih kar podzavedno, po osnovnem zakonu sleherne umetnosti, po načelu «čistega sredstva». Kaj bi dejali o velikem glasbeniku, ki bi igral — primera ni moja — Beethovnovó pogrebničo na klavir, vmes pa po vsakem tretjem, petem, desetem taktu zacvrlikal nekoliko glasov na glavník ali órglice? Do pike tako učinkuje prepogosto preškrápljanje domačega besedila s tujkami: tudi té so kakor glavník in orglice manj vredno, nedovoljno in neplemenito izrazilo. Žlahtnih tujk, ki bi dajale tudi v izbranem pesniškem jeziku čist glas kakor cekin, ne pa zgolj ubitega škrobotanja nalik pločevini, takih tujk je le bore malo in ne vem, ali bi jih ne preštel na prstih ene roke. Ena od njih je na primer «génij». Genij je bil Rimcu sveta beseda, sveta je pa tudi nam, odkar jo je za zmerom poplemenitil nesmrtni genij Prešernov. Toda čuj, kako prostaško se oglašá poleg génija njegov pofrancoženi brat «ženij» ali «ženijalen». Arsène Lupin je zorda «genialen» vlomilec — v tej zvezi je izraz dober —, da bi bil pa génij, kólika oskruna! Genij je od solnca obžarjen duh, «ženij» goba, v mračini tohnéča. Tudi «poèt» je dobil po Prešernu veljavo zlatega kova in nam rabi danes za praznično besedo. Če štejem le-sèm še «glorijo», to pač že z mnogimi pridržki, sem pa bržkone domala pri kraju. Vse ostalo je iz večine

le blagó druge in tretje, marsikaj tudi prav zadnje vrste.

Bil sem radoveden, pa sem vzel Župančičevo «Veroniko» v roko, da bi se poučil, káko je njeno razmerje do tujk. Kaj sem našel? Delo obsega sto pet in osemdeset strani, pa vendar nima, če sem prav štel, razen menda dveh latinskih navedkov, nekaj cerkveno obrednih izrazov in označeb za drage iztočne tkanine, nič več neustrojníc nego petnajst! Te so: baldahin, diplomatski, filozof, glorijski, kancelar, katedrala, kredit, kurir, labirint, madonna, medicina, politika, recept, simpatija, talisman. Že ob površnem pregledu vidimo, da so te besede v primeri z njih neštevilnimi opuhlo naščeperjenimi sestrami prave pepelčice, nekatere že povsem udomačene in tudi preprostemu človeku razumljive, druge začasno še neutrpne (n. pr. politika), vse pa skromne in nevsiljive, tako da med domačinkami popolnoma utonejo. Zanimiv pa je način, po katerem so porazdeljene na posamezne osebe. Domalega polovica, to je sedem, jih pripada Bonaventuri, in sicer: glorijski, kredit, madonna, medicina, recept, simpatija, talisman, od ostalih pa dve Deseničanu, ena Veroniki, dve Joštu, dve Hermanu in ena Frideriku. Kako točno se drži pesnik načela o čistem sredstvu! Ali je ravnal s tujkami zavedoma ali podzavestno, je vseeno, resnica je, da jih je oprtil največ Bonaventuri, kar se prelepo sklada s slogom in z značajem prevejanega, na nizko in posvetno merečega žida trgovca! Proti nobeni njegovih tujk ni prigovora — utegnili bi jih biti brez škode še več —, in le malo proti tujkam ostalih oseb: če bi hotel biti prav siten, bi del na rešeto, recimo baldahin in labirint; ali to bi bilo že posebno tenko cepidlaštvo. Vse povsod pa, kjer tke nežna pesnikova roka zlate niti od srca do srca, koder valovíjo struje radosti in srda, bolečine in obupa, poje in toži, vriska in joče, boža in seka domača beseda brez trohe primesi zdrava, kléna, polna in vsa naša. Tujki le-tam ni prostora.

Podobno v «Dumi». V nekaj manj ko dve sto in tridesetih stihih je le pet tujk: elektrika, kurir, poet, raketa, ritem. O «poetu» sem povedal sodbo že zgoraj, «elektrika» je danes še nenadomestljiv izraz, «ritem» ne moti; celó navidezno nepotrebni «kurir» se svojemu okolju povse dobro priléga,

«škrjanček — pojoča raketa» pa je zašel v pesem, ako me spomin ne vara, menda pač le kot prevod Lenau-ovega «Lerche-Singrakete». Skratka, «Veronika» in «Duma» prebóste brez tujk, in vendar ste obe deli umetnini, ki zajemate iz globine ter sezate v vis in v šir.

Napravimo sedaj obraten poskus: vzemimo Cankarjev očenaš iz «Hlapca Jerneja», šestnajst vrstic, za katere je potreboval pisatelj, kot sam pravi, dneve in dneve, pa vstavimo vanj samó štiri tujke: videli bomo, da bo prelepi dragulj namáh izgubil svoj blésk, še huje, da se bo molitev, prihajajoča iz nepopisno žalostnega srca, izprevrgla v omledno norčavost! «Oče naš, kateri si v nebesih, Tvoje pravice iščem, ki si jo poslal na svet! Kar si rekel, ne boš oporekel, kar si napisal, ne boš izbrisal! Ne v ljudi ne zaupam, ne v svojo pravico ne zaupam, v Tvoje pismo zaupam. Oče naš, kateri si v nebesih, neskončno si usmiljen, daj beraču vbogajme; neskončno si pravičen, daj delavcu plačilo! Oblagodari hlapca, ki je pravice lačen in žejen, nasiti ga in napoji! Samo ukaži, pa bo živa Tvoja beseda in bo napolnila vsa srca, da bodo spoznala pravico! Oče naš, kateri si v nebesih, ne izkušaj jih predolgo, dotakni se s prstom njih oči, da bodo čudežno izpregledali; in tudi Svojega hlapca ne izkušaj, ker je že star in nadložen; in potolaži ga, ker je potrj in slab od bridkosti! Oče naš, kateri si v nebesih...» Vzemimo sedaj iz škatlice štiri zmerom pripravljene obrazce, ki se po mnenju nekaterih, vedno in povsod prilégajo, ki pa kljub izpreminjastim «nüanksam» nikoli in nikjer ne zaležejo, ter nadomestimo ž njimi odnose domačinke: «... Kar si napisal, ne boš izradiral! Oblagodari hlapca, saturiraj ga in napoji! Ne izkušaj ga predolgo, ker je že senilen, in potolaži ga, ker je deprimiran in slab od bridkosti!» Ali ni plemenito oblikovana posoda s štirimi sirovimi udarci neusmiljeno razbita v kup črepovja? Tólika je moč tujke in njene nenadomestljive «nüankse»! Odklanjam očitek, češ, da sem primer nalašč v smešno pregnal; ko bi imel prostora, bi navedel za zvrhan peljáj podobnih vzgledov iz domačega in nemškega slovstva, vzgledov, ki so še brezprimerno bolj smešni, žalostni in priskutni. Sicer pa, nekaj jih navzlic vsemu še bom.

(Se bo nadaljevalo.)

O RAZLIČNIH TEHNIKAH TISKA IN NJIHOVIH POSEBNOSTIH

IV.

O ČRTNIH KLIŠEJIH

Črtne klišeje (ploskanice) imenujemo one izjedkane kovinske plošče z liki za tisk z

vzbokline, ki predstavljajo po odtisku črteže ali reprodukcije, izdelane brez sita. Črtni klišeji so nastali po lesorezih, potem ko so tiskarji spoznali, da je lesorez za tisk premalo odporen in ko so našli sredstva za jedkanje trših kovin.

Ta postopek se je razvijal popolnoma ločeno od bakrezov in radirank, ki predstavljajo drug način tiska, t. j. tisk iz izdolbenine.

Prvotne črtne klišeje so izdelovali na ta način, da so prenašali na neposreden in na posreden način slike na dobro izglajeno cinkovo ploščo. V mnogih primerih so risali tudi neposredno na cinkovo ploščo slike, ki so jih hoteli natisniti. Te risbe morajo biti obrnjene narobe, da dajo po tisku podobe na prav.

Snov za prenašanje likov, odnosno za neposredno risanje na cinkovo ploščo, je za jedkovino neobčutljiva. Jedkovina pa prime cink, zaradi česar nastanejo na golih mestih kovinske plošče izdolbenine, dočim ostanejo z barvo prevlečena mesta na kovini po jedkovini nedotaknjena.

V bistvu je potek izdelovanja črtnih klišejev v današnjih časih in po današnjih načinih isti kakor zgoraj omenjeno, vendar se prenašanje podob na cinkovo, bakreno ali elektronovo ploščo vrši fotografsko mehanično.

Ta postopek se lahko vrši z običajno suho fotografijo ali s tako zvano mokro fotografijo. Suha fotografija pa ni priporočljiva in za ta dela tudi vobče ni v rabi, ker ne dá nikdar tako ostrih in trdih negativov, kakor jih dá mokri postopek.

Za mokri postopek imamo steklene plošče, ki smo jih poprej polili z emulzijo, ki je napravljena iz jodiranega kolodija in pripravljena s srebrnim nitratom. Ta emulzija je v mokrem stanju za svetlobo občutljiva, vendar ne toliko, kakor plošča za suho fotografijo. Baš zaradi tega je mogoče doseči s to emulzijo trše negative. V črtah, ki predstavljajo fotografirano risbo, je ta negativ popolnoma čist in prozoren, vsi ostali prostori med svetlimi črtami in potezami slike pa so črne, popolnoma neprozorne ploskve.

Dobro uspeli negativ posušimo ter ga kopiramo s posebnimi pripravami na oglašeno cinkovo ploščo, ki jo je treba poprej dobro očistiti, pripraviti in prevleči s snovjo, ki je za svetlobo občutljiva.

Navadno se uporablja pri nas ribji lep s kromom. Po kopiranju izplakujemo cinkovo ploščo v vodi in se plasti na plošči, skozi katere pri kopiranju negativa ni prišla svetloba

na občutljivo snov, na cinku izločijo in jih voda odstrani; tista mesta pa, ki so bila pri kopiranju osvetljena, so se strdila in ostanejo na plošči. Nato denemo cinkovo ploščo v kopel zelo razredčenega metilnega violeta, na kar se nam razločno prikaže obrnjena slika lika, ki smo ga fotografsko prenesli na cinkovo ploščo.

Običajni nadaljnji potek je tale: Ploščo ogrevamo s plamenom, pri čemer se ribji lep, ki je dobil pri zadnji kopeli modro barvo, izpremeni v svetlorjavo barvo. S segrevanjem do neke določene toplote nastane iz prejšnjega ribjega lepa emajl, ki ga soliturna kislina ne more razjedati. Plošča bi bila pripravljena za jedkanje, vendar jo je treba še natančno pregledati, če ni nastala na likovni strani med prejšnjim postopkom kaka hiba (n. pr. majhne, komaj vidne vrzeli v črtah). Te hibe je treba previdno odpraviti s tem, da pokrijemo vrzeli z asfaltnim lakom. Spodnjo stran plošče namažemo z razredčenim šelakom in jo s tem zaščitimo proti vplivom jedkovin.

Ploščo jedkamo s solitrno kislino na ta način, da jo položimo v jedkovino ali pa izvršimo jedkanje s posebnimi, za to-napravljenimi pripravami. Najprej je treba nepokrite ploskve načeti na ta način, da pustimo, da jedkovina kovino samó načne; pri tem dobimo že neznamen relief. Na ta relief nanesemo z usnjem valjarjem barvo, mešano s praškom kolofonije in asfalta. Barva se prime samo črt, ki predstavljajo lik, ne pa golih, z jedkovino načetih ploskev.

Ploščo, odnosno to barvo, zopet segrevamo, dokler se barva ne topi. To je potrebno, da obvarujemo ostre robove, kote in ogle reliefa pred jedkovino. Potem jedkamo drugič in tretjič, toda z jačjo kislino, dokler ne dobimo dovoljne globine.

Na podoben način kakor na cinkovi plošči, izdelujemo klišeje na bakru in v novejšem času tudi na elektronu. Postopek je v bistvu isti. Jedkovina za baker pa je železni klorid.

Večje prazne ploskve izdobjemo pri izjedkanju plošči še s posebnimi rezili, bodisi z roko ali z za to prirejenimi stroji.

Ploščo nabijemo na les ter jo nato oddamo tiskarni.

Metod Badjura.

V.

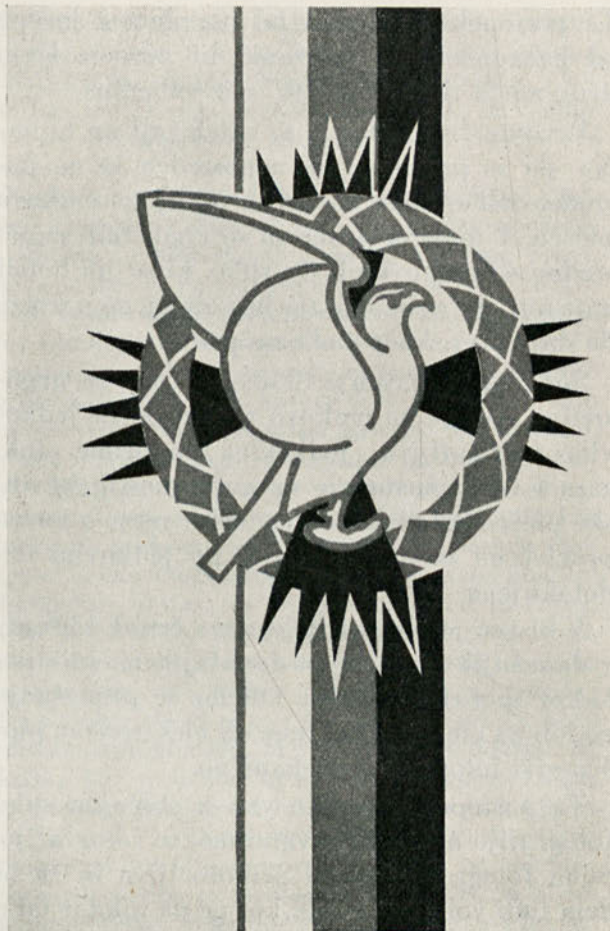
UPORABA LINOLEJA V TISKARSKI STROKI

Linolej se uporablja za klišeje (ploskanice), razne podtiske, črke itd. v tiskarnah že leta in leta. Višek svoje uporabe (dasitudi ne pri nas) je pa gotovo dosegel v letih po vojni, ko se je pričela trgovina z vsestransko reklamo zopet bolj razvijati.

Tudi pri nas je semtertja videti kak lepak, ki je tiskan z linoleja. Malo jih je, a kar jih je, — niso baš slabi, videli pa smo tudi nekaj prav lepih.

Linoreze izdelujemo po posebnih osnutkih, toda razumljivo je, da bi m o r a l biti vsakdo, ki reže v linolej, tudi dober risar. Ako bi imela vsaka tiskarna kot posebno moč spretnega linorezca, ki bi delal tudi osnutke, sem prepričan, da bi v doglednem času izginila s plakatnih desk včasi nemogoča skrpucala.

Nekoliko besed o rezanju linoleja ne bo škodovalo niti onim, ki se štejejo za dovršene lino-

rezce, dasi se je ta snov v poslednjih letih obravnavala več ali manj stvarno in praktično v raznih strokovnih revijah.

Ugotavljam po svojih praktičnih izkušnjah, da je linolej za tisk včasih boljši kakor pa les in da vzdrži večjo naklado. Mnogi so mnenja, da to ni res. Poudarjam, da je. Kot primer navajam, da je vzdržal linolej naklado 7500 brez vsake hibe; pri istem delu pa je postal les, ki sem ga prvotno uporabil — luknjičast že pri drugem tisoču. Delo je bilo tiskano na risalni papir, za katerega je bil linolej zato mnogo boljši, ker je elastičen. Takih primerov bo več. Tudi iz lesa sem že mnogo izrezal, pa moram odkrito priznati, da je linolej boljši in lažji za rezanje ter cenejši.

Prenos risbe, črk ali kake slike za plakat ali katerokoli tiskovino najlaže napravimo tako, da kopiramo na tanek papir sliko, ki jo potem prenesemo negativno na ploščo linoleja. Ploščo prej prevlečemo z belo barvo, da je prenos originala na belem polju točnejši. Poslednje sem

SAMO KRATEK ČAS

bo trajala popolna
RAZPRODAJA
manufakturnega blaga

pod lastno ceno vsled smutnega slučaja
in radi opustitve trgovine pri trdki

J. KOSTEVČ
LJUBLJANA, Wolfova ulica šte. 12.

prišel v praksi opuščati zlasti pri plakatih, ker ni povsem potrebno. Za manjše stvari pa je boljše, da risbo točno vidimo, kajti pri rezanju se prav rado večkrat kaj zareže, dasi imamo točno negativno risbo; pri površni risbi smo po večini ob prvem odtisku razočarani.

Če je linorezec dovolj spreten, mu ni treba prenašati risbe s kopiranjem, ker lahko z originala, ki je običajno manjši ali pa ne popolnoma izdelan, riše takoj na linolej, seveda negativno. Ta način sicer rad zapelje v zmoto, zlasti pri črkah, je pa zelo priporočljiv.

Najbolje je, ako linolej, preden smo pričeli z rezanjem, nalepimo na dovolj veliko desko, kar omogoča hitrejše rezanje. Linoleja čestokrat ni niti treba nabijati na les, ker lepilo izredno dobro drži.

Za linorez in za lesorez se uporabljajo precej enaka rezila. Poglavje o rezilih je dokaj važno. Ako nimaš dobrega rezila, tudi uspeh ni dovoljen. Tovarne priporočajo kompletne garniture raznih «specialnih» rezil za linolej. Potrebno pa ni, da imaš, ne vem koliko vrst nožev in dlet, ker sem prepričan, da se tudi z nožičkom, ki ga uporabljajo strojniki za pripravo, in s par polokroglimi ter triogelnim dletom lahko izhaja ter doseže prav lepe uspehe.

Izmed primerov, ki so podani pomanjšani, so vsi linorezi, sami in v zvezi s črkovnim stavkom. Plakat «Mara» je bil tiskan v modri barvi na raznobarnih papirjih. Plakat za razprodajo v trgovini Kostevec je bil izdelan v dveh barvah, črni in vijoličasti. Manjši linorez je Orel s slovensko trobojnico, ki je bil izdelan z majhno izpremembo po originalu prof. Plečnika.

Z linorezom je mogoče ob majhnih stroških napraviti lepe reklamne tiskovine v večbarvnem tisku.

Naj bi imela naša podjetja med svojim osebjem stavca ali strojnika, ki bi bil tudi dober risar in spreten linorezec; prepričan sem, da bi se tako dalo z neznatnimi stroški napraviti mnogo lepega.

R. Kos, Kamnik.

MEDNARODNA RAZSTAVA «PRESSA»

PRIREDIL M. D.

(Nadaljevanje.)

Kaj nudi kulturnozgodovinska razstava modernemu žurnalistu?

Večkrat omenjenega nasprotstva med znanostjo in žurnalizmom prav za prav ni. Treba bi bilo le usmeriti prvega k aktualnemu snovanju, drugega pa v mir treznega in premišljenega opazovalca. Kjer se je ta izprememba izvršila, je bila vedno v veliko korist. Žal, da se iz gospodarskih in poklicnih razlogov ne dá vedno izvesti. Kulturno-zgodovinski oddelek je morebiti vzbudil zanimanje in ugladil pot.

Znanstvenik je spoznal, kako lahko je žurnalistika — v najširšem zmislu, torej ne samo časopisje — predmet

znanstveno-objektivnega raziskovanja. Tudi moderni žurnalist, če si je vzel dovolj časa, in je do dobra proučil kulturno-zgodovinski oddelek, je imel brezdvomno veliko korist.

Poklicu novinarja so odrekli vsakršno tradicijo. Po krivici. V tem oddelku je vsakdo lahko spoznal, kako daleč nazaj segajo njegovi pradedje. Vsakomur, ki se bori v vsakdanjem žurnalističnem delu za točnost in hitrost poročevalstva, nazornost in točnost reprodukcije, je bilo to gotovo v največje zadoščenje, da so se tudi tedaj že borili za ista načela.

SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA

SESTAVIL J. ŠLEBINGER ZA LETO 1929

III. Periodica in continuanda. 2. del.

268. **Bezjak Janko:** Deutsches Übungsbuch. III. Teil. (Dritte Stufe.) Nemška vadnica. III. del. (Tretja stopnja.) Za slovenske meščanske in srednje šole sestavil. Založila Oblastna zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. VIII + 256 str.
269. **Biblioteka za pouk in zabavo.** Tiskala in založila tiskarna «Edinost». Trst. 1929. 8°.
- I. France Bevč: Tuje dete in drugi spisi. 103 str. in krojna pola za pomlad 1929.
- II. France Bevč: Sestra in drugi spisi. 102 str. in krojna priloga za poletje 1929.
- III. Ivan Vouk: Obisk in drugi spisi. 96 str. in priloga za ženska ročna dela.
- IV. Damir Feigel: Faraon v fraku in drugi spisi, 112 str. in krojna pola za jesen 1929.
- V. Slavko Slavec: Dora se dramati in drugi spisi. 116 str. in priloga za ženska ročna dela.
270. **Cankar Izidor:** Zgodovina likovne umetnosti v zahodni Evropi. Izdaja Slovenska matica. V Ljubljani. Tiskali J. Blasnik nasl. V. 8°. I. del. Od početkov krščanske umetnosti do l. 1000., 3. snopič: Arhitektura. 1929. Str. 241 do 316.
271. **Čitanka, Prva,** srbska ali hrvaška za slovenske osnovne šole. Priredila Iv. Lèsica in dr. R. Molè. V Ljubljani. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. 1929. 8°. 110 str.
272. **Čitanke, Slovenske,** za osnovne šole. Izdanje v petih delih. Drugi del. (Drugo šolsko leto). Druga čitanka. Sestavil E. Gangl. Tretji natis. V Ljubljani. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. 1929. 8°. 157 str.
273. **Čitanke, Slovenske,** za osnovne šole. Izdanje v petih delih. Četrty del (4. in 5. šolsko leto). Četrta čitanka. Sestavil Andrej Rapè. Četrta neizpremenjena izdaja. V Ljubljani. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. 1929. 8°. 370 str.
274. **Črnivec Anton:** Računica za osnovne šole. Srednja stopnja. Oddelek B. Številni obseg nad 1000. Založila Oblastna zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani. Natisnila tiskarna tiskovnega društva v Kranju. 1929. 8°. 110 str.
275. **Družba sv. Vincencija Pavelskega** za prostovoljno oskrbovanje siromakov in za varstvo mladine v Ljubljani. Triinštirideseto letno poročilo centralnega sveta konferenc za leto 1928. Sestavil družbeni predsednik. V Ljubljani. Založil družbeni centralni svet. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. V. 8°. 32 str.
276. **Etnolog.** Glasnik kr. etnografskega muzeja v Ljubljani. Le Bulletin du musée royal d'ethnographie à Ljubljana. Urednik: Doktor Niko Županič. Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani. V. 8°. Leto III. 1929.
277. **Glas, Podbreški.** Urednik Janez Zabukovec. Izdajatelj Slov. kat. izobr. društvo v Podbrezjah. Tiska tiskarna Slovenija v Ljubljani. V. 8°. Leto I. 1929. št. 1. (november).
278. **Glasnik, Prosvetni.** Glasilo Zveze kulturnih društev v Ljubljani. Izdaja Zveza kulturnih društev. Tiska Narodna tiskarna. V. 8°. L. II. Štev. 1 (1. maja 1929).
279. **Glasnik, Tržni.** Naklada tvrtke Sever & Komp., Ljubljana, Gosposvetska c. 5, Izlazi 1. sva-

Novinarstvo moremo smatrati za predhodnika vsega napredka v javnem življenju. Prilegajoč se vedno naraščajočemu tempu sodobnosti, ostane v največjih stikih s ciljem razdobij, se bori, preizkuša, sili naprej in dela.

Modernemu žurnalistu se je v kulturno-zgodovinskem oddelku nudil širok vpogled v večno enaki, vedno borbeni značaj novinarskega dela.

Časopisni založnik.

Kako nastane časopis? Ako hočemo prikazati le tehnično stran časopisa, je odgovor na to vprašanje lahek. Prav v tem pa tiči nevarnost pri razstavi časopisa. Zakaj, časopis je, bi rekel, živa stvar. Vsak dan novi, docela organični pogoji, pod katerimi se vrši njegov nastanek in razvoj, so za razstavo prav tako malo primerni kot vsak drug duševni pojav. Izgotovljen produkt nam kaže, da je bila za izvršitev tega produkta potrebna

cela vrsta tehničnih faz. Stavni kakor rotacijski stroj, s katerima se lahko seznanjamo vsakdo, sta le zunanji temeljni pogoj modernega dnevnega časopisa. S takim seznanjem pa je pojasnjeno le dejstvo, kako je mogoče v nekaj urah natisniti milijone izvodov kakega časopisa. Dalje je mogoče prikazati dotok, izbiro in komentarje poročevalskega materiala, vendar je tu poskus že problematičen; kajti vse to se ne vrši več po splošno veljavnih tehničnih pravilih. Zato si torej ne moremo misliti popolnoma objektivnega časopisa; kajti tudi dozdevno brezbarven časopis očituje znake, ki sta mu jih vtisnila izdajatelj in urednik. Dopisnik ocenjuje stvari po svojih vtisih in tudi kritik, ki izbira, prebira in komentira, misli, da je našel resnico, pa je končno odkril le svojo resnico.

Naj spregovorim tu samo o založniku. Založnik in s tem tudi lastnik časopisa postane lahko vsakdo, ki ima

- kog meseca ili prije po potrebi. Ljubljana. Urednik Bezenšek Dominik. Izdajatelj Sever Makso. Tiskarna Slovenija. 4°. God. I, br. 1 (1. avgusta 1929).
280. **Glonar Joža:** Poučni slovar. Izhaja mesečno. Izdaja in zalaga Umetniška propaganda (odpravništvo Loka pri Zidanem mostu). Tiska tiskarna Merkur, trg. ind. d. d. v Ljubljani. Zvezek 1. (september 1929) V. 8°.
281. **Govori** o cerkveni edinosti. Izdalo Apostolstvo sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Izdajatelj dr. Andrej Snoj. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. I. zvezek. 52 str.
282. **Hotél.** Stručni organ za sve hotelske poslove Jugoslavije. Izlazi dva puta mesečno. Redakcija, administracija i ekspedicija: Ljubljana, Dunajska c. 51. ITA-naklada stručne literature, družba z o. z. Tiska tiskarna Merkur v Ljubljani. Godina I., broj 1. (5. avgusta 1929). 4°.
285. **Izvestje** državne realne gimnazije v Celju za šolsko leto 1928./29. Izdalo ravnateljstvo, založilo Podporno društvo za uboge učence na drž. realni gimnaziji. Natisnila brata Rodé & Martinčič v Celju. 1929. V. 8°. 45 str.
284. **Izvestje** Kmetijske šole na Grmu—Novomesto za šolsko leto 1927/28 in upravno leto 1928. Na Grmu 1929. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 8°. 47 str.
285. **Izvestje** Tehniške srednje šole v Ljubljani za šolsko leto 1928./1929. Ljubljana. Založila Tehniška srednja šola. Natisnila Učiteljska tiskarna. V. 8°. 48 str. + 4 l. risb.
286. **Kalendari, Evangelicsanszki,** na 1950. návadno leto. IX. letni tekáj. Vödáni po Prekmurskoj evangelicsanszkoj sinyoriji. Csiszti dobicsek sze obrne na cerkevne dobre cile. Stampano v Prekmurski tiskarni v Murski Soboti. (1929). 8°. 120 str. in oglasi.
287. **Kalendarić** sokolske omladine. Uredio E. Gangl. II. godište, 1950. V Ljubljani. Naklada Jugoslovenskog Sokolskog Saveza. Tisak Učiteljske tiskarne. (1929), 16°. 56 str.
288. **Kasal Miroslav:** Željezobetón u teoriji i praksi, Založba Gradbeno inženerska in stavbeniška pisarna dr. ing. Miroslav Kasal in tov., družba z o. z. Tiska Jugoslovanska tiskarna. V Ljubljani 1929. V. 8°. Svezak 1. —
289. **Katalog, Ročni,** za šolsko leto 1929/1930. Tiskala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani (1929). 16°. 151 str. in ročni zapisnik.
290. **Kidrič France:** Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do marčne revolucije. Razvoj, obseg in cena pišmenstva, književnosti in literature. Izdala Slovenska matica v Ljubljani. 1929. V. 8°. 1. snopič. 136 str.
47. **Knjiga, Dobra.** Zbirka zabavnega in poučnega štiva. Izhaja mesečno. Ljubljana. Založila Umetniška propaganda. 8°. Letnik I. 3.—6. zvezek: Karel Matej Čapek-Chod: Turbina. Roman. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel iz češčine dr. Fr. Bradač. Natisnila tiskarna Merkur, trg.-ind. d. d. v Ljubljani. 495 str. 7.—8. zvezek: Karel Čapek: Krakatit. Roman. Iz češčine prevedel Ferdo Kozak. VI + 317 str.
48. **Knjižnica, Cirilova.** Tisk in zaloga tiskarne sv. Cirila v Mariboru. 8°. XXXI. zvezek: Križem po Jutrovem. Po nemškem izvirniku (Karl May). Potopisi in povesti s slikami. Tretja knjiga. Pri Šamarih. 1929. 161 str. in zemljevid Mezopotamije.
291. **Knjižnica, Glasnikova.** Izdal Glasnik presv. Srca Jezusovega v Ljubljani. Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru. M. 8°. Zvezek 5. Rudolf Patè D. J.: Obljube Srca Jezusovega. (1929.) 80 str.
292. **Knjižnica, Izseleniška.** Izdala Družba sv. Rafaela v Ljubljani. Tiskala Zadružna tiskarna v Ljubljani. 16°.

za to potrebna sredstva. Ljudi, ki streme, posamezno ali v skupinah, za tem, da uveljavijo svoje ideje, nikdar in nikjer ne primanjkuje. Zgodovina angleškega tiska nas uči, kako se je s prodajo, oziroma pridobitvijo večjih listov izpremenilo tudi njihovo naziranje in mišljenje. No, in tudi naše domače razmere so nam nudile v tem pogledu dovolj vzgledov. Vendar pa lastništvo še ne napravi založnika. Saj človek, ki trosi za svoj list težke tisočake, s katerimi nabavlja stroje, plačuje poročila in brzojavne pristojbine, ne more biti še založnik in imeti uspeha, če obenem nima tudi zmožnosti za ta poklic.

Časopis je vsekako najobčutljivejši organizem. Kar je kdo zgradil v desetletjih, to lahko uniči njegov naslednik v enem letu. Tu velja le geslo: dober časopis. Tudi politične stranke ne morejo brez založniško sposobnih voditeljev zagotoviti svojim listom in časopisom obstanka. S tem ni rečeno, da bi bralci ne hoteli čitati političnih

čankov in vesti. Saj je znano, da popolnoma nepolitičnega dnevnika ni in ne more biti.

Dvojna vloga časopisa — javni organ in hkrati privatna lastnina — zahteva složnega vodstva, zato morata založnik kakor urednik delati roko v roki. Založnikova ideja se mora z urednikovo pomočjo vcepljati bralcem, mora jih vzgajati.

Da vnovič novinar svojo sposobnost veliko bolje kot pisec knjige, to morda ne bo povsem znano. Ako pa primerjamo uspeh novinarjevega dela, izvršenega v enem letu, z uspehom knjige, razliko med obema prav lahko ugotovimo. Enako je s časopisnim založnikom, ki ume dnevno napolniti predale svojega časopisa z novim duhom. Pozabiti pa ne sme, da je časopis tvorba, ki zahteva posebne življenske pogoje.

In vse to se ne dá prikazati na nobeni razstavi.

- Št. 1. P. Kazimir Zakrajšek O. F. M.: Izseljencem na pot. Nekaj poučnih besedi našim izseljencem pri odhodu iz domovine. 1929. 32 str.
295. **Knjižnica «Jutra».** Založilo «Jutro. V Ljubljani. Natisnila Narodna tiskarna. 1928. (Izšlo 1929.) 8°.
19. zvezek (na ovitku: št. 20). Zane Grey: Železna cesta. Roman. 219 str.
20. (na ovitku: št. 21). Stanley Weyman: Rdeča kokarda. Roman iz velike revolucije. 233 str.
21. (na ovitku: št. 22). Sinclair Gluck: Zlati panter. Roman. 151 str.
294. **Knjižnica, Knezova.** Izdala in založila Slovenska matica. Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani. 8°.
- XXIII. zvezek: France Bevk: V zablodah. Roman. 1929. 223 str.
295. **Knjižnica, Ljudska.** V Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. 8°.
32. zv.: Zagorski zvonovi. Spisal Reimichel (Rieger Sebastjan). Prevela Vera Pirčeva. — Na Sinaj. Spisal dr. Matija Slavič. 234 str.
51. **Knjižnica, Mladinska, «Jutra».** Izdaja konzorcij «Jutra». Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani. M. 8°. 1929.
- (III.) G. Th. Rotman: Prigode porednega Bobija. Vesela opičja zgodba. Poslovenil Vladimir Levstik. 108 sličic s tekstom.
- (IV.) Tetka Metka: Skok, Cmok in Jokica. Pravljica s slikami. Ilustriral Fr. Podrekar. 64 slik s tekstom.
- (V.) G. Th. Rotman: Janko in Stanko. Pravljica s slikami. Poslovenil Vladimir Levstik. 54 sličic s tekstom.
- (VI.) G. Th. Rotman: Prigode gospoda Kozamurnika. Presmešna istorija s slikami. 150 sličic s tekstom.
296. **Knjižnica, Mohorjeva.** Založila Družba svetega Mohorja v Celju. 8°.
26. Janez Jalen: Ovčar Marko. Povest. 1929. 408 str.
27. Ivan Pregelj: Peter Markovič, strah ljubljanskih šolarjev. Zgodovinska povest. 208 str.
28. Slavko Savinšek: Grče. Povest. 1929. 120 str.
29. Palček. Češki spisal V. Řiha. S pisateljevim dovoljenjem prevedel dr. Fr. Bradač. 1929. 119 str.
30. Jack London: Kralj Alkohol. Povest. Iz angleščine prevedel Jos. Poljanec. 1929.
297. **Knjižnica, Orlovska.** Tehnični del. Izdala in založila Jugoslov. Orlovska zveza v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. M. 8°.
- Zvezek 29. Slovanske Orlovske tekme v Ljubljani I. 1931. 1929. 96 str.

NOV NEOVRŽEN DOKAZ,
DA JE STROJ LINOTYPE
NEPREKOSLJIV, JE NAROČILO

16 STROJEV
LINOTYPE

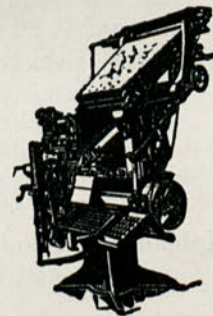
Po vsestranski presoji vseh vrst stavnih strojev se je odločilo založništvo lista
NEUES WIENER JOURNAL
da si nabavi preizkušen in malone v vseh tiskarnah za časopise sijajno vpeljani
stavni stroj LINOTYPE ter je naročilo pri nas 16 strojev LINOTYPE

GUTENBERG-HAUS GEBR. GEEL, WIEN VII.

LERCHENFELDERSTRASSE No. 37

MILAN ILKIĆ, BEOGRAD
ZADARSKA ULICA 8

MIROSLAV SCHOLZ, ZAGREB
JURJEVSKA ULICA 25a

TEHNIČNE NOVOSTI

Stavni stroj «Intertype». V začetku decembra letos je dobila Narodna tiskarna v Ljubljani nov stavni stroj «Intertype». Vpeljava tega sistema stavnih strojev je za nas nekaj novega. Stroj je po zunanosti močno podoben stavnemu stroju «Linotype» in ga moremo smatrati prav za prav za temeljito predelan in izpopolnjen ter v svojem sestavu izenačen, to je normaliziran model. V naslednjem nekoliko njegovih posebnosti: Stroj «Intertype» gradi tovarna v raznih modelih. Ti modeli pa so med seboj zbog izenačenega sestava izpopolnjeni, tako da je n. pr. mogoče izpopolniti model A v model B ali C, če povečamo število glavnih matičnikov, za kar pa kaka predelava stroja samega ni potrebna. Izpopolnimo pa stroj lahko tudi še nadalje s prikloplitvijo stranskih matičnikov, s čimer smo izpremenili stroj v model B-s. m. ali C-s. m. ali E-s. m., kolikor matičnikov smo mu pač priklopili. Tudi je mogoča medsebojna izmena matičnikov, ulivalnih oblikovnic ali drugih delov z enega modela na drugega brez posebnih težkoč in to moremo šteti med bistvene vrline tega stroja. «Intertype» je torej model, ki ne more zastareti, ker ga lahko izpopolnjujemo vedno nanovo in to tudi z izboljšavami, ki bi s časom šele nastale. Njegov mehanizem je močno poenostavljen, izločen je vsak odvisen del; ima namreč skoraj 1000 sestavnih delov manj kakor drugi stroji podobnih sistemov. Nova je izpahovalna naprava, tako imenovani univerzalni izpahovalnik. Pri strojih sistema Linotype je potrebna za vsako dolžino ali debelino vrste posebna izpahovalka, ki jo je treba izmenjati pri vsaki menjavi oblike. Tu to vsakokratno izmenjavanje odpade, ker vsebuje izpahovalnik 10 do 12 izpahovalk, ki jih stavec po potrebi in le s premikom vzvoda s svojega sedeža lahko izmenja, ne da bi se v delu prekinil. Tudi naprava za obrezavanje vrst (univerzalni rezilnjak) je izboljšana, odvijanje in pritrjevanje vijakov ni več potrebno. Z dvigom zaskočnika in okretom kolesca je prestava nožev izvršena. Enako je izboljšana ulivalna oblikovnica, ki se dá porabiti za dolžine do 40 cicerov in za vse debeline od 6 do 14 točk, ker je treba za to izmenjati le gornji del, t. j. pokrov, oblikovnice. Ta ni pritrjena v ulivalnem kolesu, kakor pri Lynotipu, temveč na kolesu. Zbog tega poenostavljenja in drugih izboljšav, ki jih ima stroj nad 40, je pridobljenega mnogo časa, ki gre pri drugih sistemih v izgubo za mehanična opravila, kakor menjavanje oblik, matičnikov, prestavo nožev itd. Strega stroja je radi poenostavljenja konstrukcije veliko lažja, in je to zlasti ugodno za tiskarne, ki ne razpolagajo s stavci mehaniki. Vzvoji in prostornina med njimi na razlagalnem vretencu so znatno širši, zato je razlaganje matic pospešeno in radi tega tudi omogočeno hitrejše stavljenje. Število matic v glavnem matičniku znaša 1500, dočim jih je v matičniku velikega stroja Linotype le 1400. Na stroju Intertype lahko ulivamo s tako imenovano oblikovnico štedljivko — ki se dá premeniti iz normalne oblikovnice s tem, da izmenjamo njen vrhni del, t. j. pokrov, s pokrovom za oblikovnico štedljivko — vrste v debelini do 36 točk, t. j. 3 cicerov. Posebna priprava pa omogoča ulivanje do 5 cicerov. Hladilna naprava v ulivalnem kolesu, ki jo imajo stroji Linotype z brezrebrnimi oblikovnicami, je tu odpadla in se vrši hlajenje oblikovnice s posebno pihalno napravo od strani ob oboju

kolesa. Zobovje matic, ki zavzema pri sistemu Linotype le ozek pas matične širine, je tu razširjeno, razen pri jako širokih maticah, čez vso širino. Zobovje je tako trpežnejše in s tem tudi matice same, razen tega pa je tudi njih zlitina trša. Dasi je navidezno, kakor smo že omenili, stavni stroj Intertype enak stroju Linotype in se opravilo na njem povsem sklada z opravilom na Linotype, so vendar vsi sestavni deli znatno izpremenjeni. Stroj je zaščiten pod znamko «Intertype». — S tem naj bi bilo v kratkem podano nekaj glavnih prednosti sistema «Intertype», ki je jako uporabljiv, zlasti za časopisna podjetja.

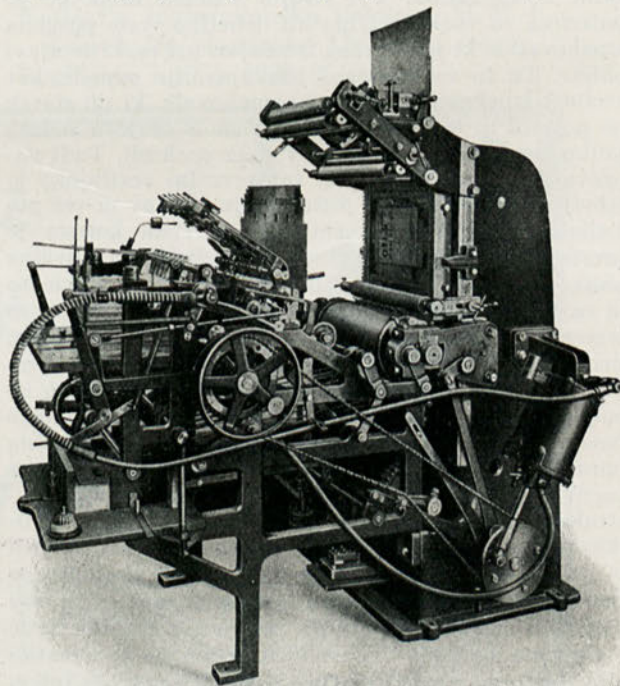
Ustroj nemških dvojnootratnih tiskalnih strojev. V zadnjem času so se pričeli tiskarski tehniki na čelu stoječi strokovni listi, razpravljajoč o tiskalnih strojih, močneje zanimati za ustroj dvojnootratnih tiskalnih strojev. Znatno del tega zanimanja leži gotovo v spoznanju velike dalekosežnosti dejstva, da izpodriva, v Ameriki dvojnootratni tiskalni stroj v svojih raznolikih sestavah vse druge vrste velikih tiskalnih strojev in da se opaža enak preokret tudi v domačem tiskarskem obrtu. Kmalu, ko se je pojavil ameriški dvojnootratni stroj v ondotnih tiskarnah in na razstavah, so spoznali tudi v Nemčiji, vsaj v posameznih krajih, veliko važnost tega sestava. Zato je pričela tudi Nemčija, v začetku z nekakim obotavljanjem sicer, graditi enake stroje. Dočim pa so druge tovarne za tiskalne stroje gradile te stroje v zvezi z že obstoječim delovnim programom, se je tvrdka Schelter & Giesecke v Lipskem jela baviti z gradnjo velikih tiskalnih strojev po principu dvojnega obrata povsem nanovo in kot s posebno stroko. Hotela je z zastavo vseh moči ustvariti nekako vrsto stroja, ki naj bi bil odličen izdelek. In v resnici moremo reči, da je omenjena tvrdka s strojem «Windsbraut» popolnoma posrečeno rešila stavljenjo si nalogo. Izkazalo pa se je prav kmalu, da, kakor mnogokje, tudi tu ni mogoče prevzeti celotne sestave dvojnootratnega stroja, običajne v Zedinjenih državah, kar brez nadaljnega, temveč jo je treba šele prilagoditi razmeram, ki so v nemškem tiskarskem obrtu odločilne važnosti. Prvotna domneva, da je dvojnootratni stroj specialen stroj, namenjen za izvestna dela, zlasti za velike naklade, ki so običajne onstran Atlantika, in da povsod, kjer takih naklad ni, ni prav na mestu, je bila predsodek, ki ga je bilo treba ovreči s tem, da so že z vsega početka skušali izdelati stroj, ki naj bi bil prabab za vsakršna tiskovnotehnična opravila. Že glede prve zahteve, to je odpornosti proti pritisku, je bilo urejeno tako, da se je stroj sestavil enako močno, ne glede na to, ali je namenjen za velike naklade in tem primerno brzino pri slabšem barvanju ali za enake pri najboljšem barvanju in primerno močnem pritisku. Smatrali so tudi za pravilnejše, da se število treh mazalnikov ne prekorači in se zato raztenilnik izdatneje izpopolni. Najboljši nemški dvojnootratni stroji so torej urejeni tudi tako, da je brez nadaljnega mogoče prestaviti stroj od treh mazalnikov na dva in obenem povečati velikost oblike. Stroj «Windsbraut» n. pr. se po potrebi lahko prav dobro uporablja za tiskanje časopisa ali periodičnega lista, po končanem tisku pa zopet takoj priredi za tiskanje del, ki zahtevajo boljšo izvedbo. Ameriški stroji z dvema mazalnikom se izdelujejo, kakor znano, v lažji sestavi kakor oni z izdatnejšim

barvanjem. Za takmajšnje razmere je to lahko popolnoma v redu, za naše pa manj primerno, ker potrebujemo stroje, ki jih moremo uporabljati kolikor le mogoče vsestransko. Da dvojnoobratni stroji, ki se izdelujejo v Nemčiji, nimajo več nego tri mazalnike, smo že omenili. Tu se je predvsem polagala važnost na dobro raztenjenje barve, zato se je že ploščadni barvnik uredil vseskozi tako, da so se uvrstili valjarji vzporedno ob mazalniku in je njih vrtenje kakor prečno premikanje od ploščadnega barvnika neodvisno. Proti valjarjem, ležečim na pošev, ki se prav za prav uporabljajo le še pri strojih manjše velikosti, imajo to prednost, da se raztenjenje, to je razdelitev barve, vrši nepretrgano in tudi takrat, kadar valjarji z barvnikom samim niso več v zvezi. Za izoblikovanje dvojnoobratnega stroja v univerzalni stroj je vsekakor potreba posebno skrbne predelave vseh onih delov, ki so važni za čistost tiska, zlasti pa za točno skladnost. Naj omenimo takoj njegov pogon. Tudi pri dvojnoobratnih strojih, izdelanih v Nemčiji, najdemo v pogonu važne razlike. Često se zasleduje tudi pri ameriškanskih strojih običajno načelo, doseči potreben ločen pogon podvala (ploščadi za sestavek) in tiskalnega valja s tem, da bi se osišče gonilnega kolesa nadomestilo v trdnem ležaju in bi s pravilno urejenimi zobatimi kolesi tudi tiskalni valj prejemal svoj pogon od te osi. Iz tega sledi, da se mora zobato gonilno kolo, ki s svojim zobovjem, kakor znano, izmenoma zajema v dve enako zobati in s podvalom zvezani tirnici, premikati na svoji osi vodoravno sem in tja, in sicer za nekoliko več kakor je širina te zobate tirnice. Od te običajne sestave pa se razlikuje patentirani ustroj pogona pri stroju «Windsbraut», pri katerem se gonilno kolo ne premika vodoravno, temveč je navpično nihajoče, s čimer se je doseglo, da se je kretanje omenjenega gonilnega kolesa zmanjšalo, enako se je zmanjšala zbog točnega uravnoteženja gonilnega kolesa in njegove lege poraba potrebne gonilne sile, kar zopet preprečuje večjo obrabo; končno se je omogočilo še znatno razširjenje zobate tirnice, ki je za porabnostno dobo stroja izredne važnosti. Važen korak v izoblikovanju dvojnoobratnega stroja v univerzalni stroj je bil storjen tudi s tem, da se je stroj od vsega početka opremil s samotvornim vlagalnikom, ki ga vrline, spojene v sestavi dvojnoobratnega stroja, naravnost zahtevajo. Često izdelava graditelj hkrati s strojem tudi vlagalnik, ker je razumljivo, da se dá tak vlagalnik bolj prilagoditi lastnostim stroja, ker tvori z njim tako rekoč organsko celoto. Naj opozorimo še na to, da so izdelani ti vlagalniki v obliki, ki omogoča popolnoma zanesljivo prenašanje vseh vrst papirjev s tiskano stranjo navzgor na izlagalno desko. Omembe vredna je vsestranska poraba stroja tudi v toliko, ker odpade prestava izlaganja od čelnega izlaganja na izlagalne grablje, ki s svojim približno 180 stopinjskim obratom, kolikor toliko otežujejo hitrost tiska, ker morajo pole premagovati precejšen zračni odpor. Tudi vlaganje vmesnih pol se vrši brez poprejšnje premembe vlagalnika in brez težkoč. Kar se tiče velikosti v Nemčiji izdelanih dvojnoobratnih strojev, so zastopane razne oblikovne velikosti. V zadnjem času pa se pojavlja težnja, spraviti na trg manjše stroje, ki so po velikosti enaki večjim malim tiskalnim strojem, ki jih pa zlasti glede brzine tiska znatno prekašajo. Tudi tu prednjači «Windsbraut» s svojim najmanjšim strojem za največjo velikost papirja 47×60 cm in s hitrostjo do 3000 tiska na uro, in to kljub temu, da je stroj opremljen s tremi mazalniki ter

tako poraben za dela, za katere bi stroj z dvema mazalnikoma ne prišel v poštev. Da more ta stroj obratovati popolnoma avtomatično, se načeloma opremlja s samotvornim vlagalnikom in z vsemi napravami, kakor: točno vstavljivimi prednjimi in stranskimi nastavnici, izdatnim barvnikom, čelnim izlaganjem itd., ki jamčijo za njegovo vsestransko porabo. (Glej sliko v oglasu Schelter & Giesecke.)

Draždanski tiskalni avtomat na valje znamke «Elka». Graditelj draždanskega tiskalnega avtomata «Elka» je hotel s sestavo tega avtomata prenesti prednosti, ki jih nudi tisk s tiskalnim valjem, tudi na manjša priložnostna in boljša, tako zvana kakovostna dela, obenem pa tudi doseči visoko zmogljivost stroja z avtomatičnim vlaganjem in izlaganjem pol, in to pri najmanjši porabi prostora in najmanjšem ropotu stroja. Ta namen se mu je s sestavo avtomata znamke «Elka» tudi posrečil, in vsak strokovnjak, ki je imel kedaj priliko, da si je ta zanimivi stroj ogledal v obratu, bo to lahko potrdil. Draždanski tiskalni avtomat na valje «Elka» je stroj z enoobratnim tiskalnim valjem, ki tiska navpično in izlaga tiskane pole s tiskano stranjo navzgor; opremljen je z univerzalnim vlagalnikom tvrdke Kleim & Ungerer. Tiskalni ploščadi, ki se premika na izbrušenih kolutih navzgor in navzdol, služi v ravnotežje enako po dvojni tirnici drseča protiutež. Celotno ogrodje je iz enega močno narebranega ulitka. Tudi tiskalni valj je kljub jakó močnemu ostenju v sredini še posebej okrepljen, s čimer je preprečeno vsako vdajanje valja tudi pri jako močnem pritisku,

ki ga, kakor pri modernih velikih tiskalnih strojih, prestrezajo varovalne letve in varovalni krožci. Prav tako je tudi razporedba prijemal in nastavnici enaka oni pri velikih tiskalnih strojih, le s to razliko, da vložene pole ne dovajajo trakovi, temveč jo drže prijemala do končanega natiska. Neposredno pred tiskom izgladi ščetka — podobno kakor pri dvojnoobratnih

Srbske narodne noše

MAKSIM GASPARI: JASLICE 1929.

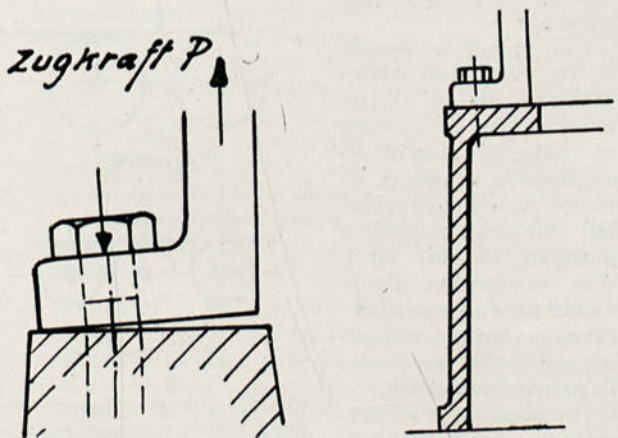

strojih — za tisk vloženo polo na valju, da s tem prepreči njeno gubanje in veriženje. Gumijasti krožci, ki se dajo poljubno premikati, prenese polo po natisku, s potiskano stranjo navzgor, na izlagalno trakovje. S tem je onemogočeno neprijetno mazanje svežega tiska. — Barvnik, ki je zanimiva sestava ploščnega in valjnega barvanja, opravlja mazanje s točno vstavljenim nožem na vzmet. Nasprotno z barvnikom na malem tiskalnem stroju se dovajanje barve na tiskalnem avtomatu znamke «Elka» ne prekinja, ker dobivajo mazalniki neprenehoma svežo barvo. Tudi pri najhitrejšem zagonu stroja valji zbog svoje prisilne vtekočnosti nikdar ne drsē. Poleg tega skrbi iznova nameščeno jekleno drgalo za to, da se barva na gornjem delu aluminijske ploščadi posebno dobro razteni. Prav tako je poskrbljeno za dovoljno odmikanje in primikanje barvnih valjarjev. — Da moremo sestavek očistiti ali ga izmenjati, potegnemo z enim prijemom valjarnik, ki se v svoji najvišji legi sam zaskoči, kvišku; s sprožitvijo zapiralnega kavlja pa zdrsne valjarnik navzdol, kjer ga v najnižji legi zopet prestreže poseben prožen ročaj. — Tiskalni avtomat «Elka» teče popolnoma lagotno in napravi na uro 2500 in več natiskov; zanj se uporabljata znani univerzalni vlagalniki tvrdke Kleim & Ungerer. Tudi pri polnem številu obratov avtomat «Elka» ne napravlja vtiska preobteženosti in učinkuje zbog svojega nenavadno mirnega teka presenetljivo. Obiskovalca lipskega sejma in razstave «Pressa» očara vedno iznova. — Ako bi slučajno vlagalnik odpovedal ali bi bil izčrpan papirni sklad, se stroj avtomatično sam ustavi. — V splošnem lahko rečemo, da je draždanski tiskalni avtomat znamke «Elka» v vsakem oziru prilagojen današnjim potrebam prakse. — Zastopstvo za ta stroj ima: Gutenberg-Haus Gebr. Geel, Wien, VII.

SMERNICE ZA PRESOJANJE TISKALNIH STROJEV

Kakor povsod, tako je tudi pri stroju potrebno, da vemo razločevati njegovo resnično vrednost od varljivega videza. Zato smo namenili naslednje vrstice bralcu v navodilo, kako naj presoja tiskalni stroj ne le s svojimi, temveč tudi z očmi njegovega graditelja. Z njimi mu

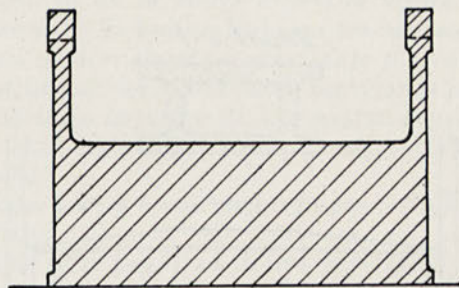

Slika 1. Pritrditev bočnega stojala velikega tiskalnega stroja na temeljni okvir (podstavek). Zvezano mesto ob močnem naponu med tiskom.

Slika 2. Pri vezavi stranskega stojala z visokim podstavkom stroj rad tresē.

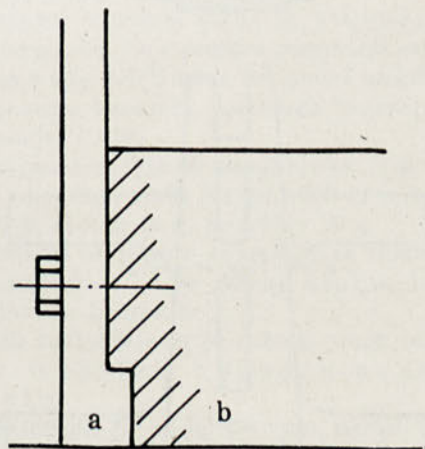
hočemo predočiti nekaj značilnih posameznih sestav stroja in jih obravnavati zgolj glede izvršitve po pravilih o trdnosti.

Veliki tiskalni stroj stavimo na temeljni okvir (podstavek). Tu pa je jako važen način, kako ta podstavek z bočnim ogrodjem zvežemo. Slika 1. n. pr. nam predstavlja vezavo temeljnega okvira z bočnim stojalom, ki je nanj položeno in pritrjeno z vijaki odzgoraj nizdol. Radi pritiska, ki ga povzroča pri tisku sestavek na

Slika 3. Srednji del temeljnega podstavka velikega tiskalnega stroja, pri katerem so uliti podstavek in stranska stojala iz enega kosa. Najtrpežnejši način gradnje.

tiskalni valj, se to stransko stojalo od temeljnega okvira odločuje. Zato nam bo takoj jasno, da od stroja, pri katerem je stransko stojalo s podstavkom zvezano na tak ali podoben način, ne moremo mnogo pričakovati, še manj od njega veliko zahtevati. Pri tem načinu veze se vijaki v svojih vzvojih sčasoma zrahljajo in odnehajo, pritisk prične popuščati in postane neenakomeren.

Slika 4. Zveza med podstavkom in stranskim stojalom z zakavljenjem, segajočim eno v drugo; a kavelj stranskega stojala, b temeljni podstavek z zaseko ujemajočo se z nasprotnim kavljem.

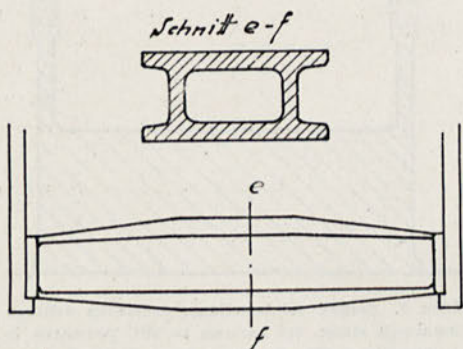
Podobno zvezo med jako visokim podstavkom in kratkim, štulasto nanj položenim stranskim stojalom, nam kaže slika 2. Pri tej vezavi podstavka s stranskim stojalom se pojavlja spredaj omenjena napaka še v posebno znatni meri.

Sliko 3. pa je upodobljena vzorna rešitev, ki si jo je dala tvrdka Koenig & Bauer, d. d., zavarovati s

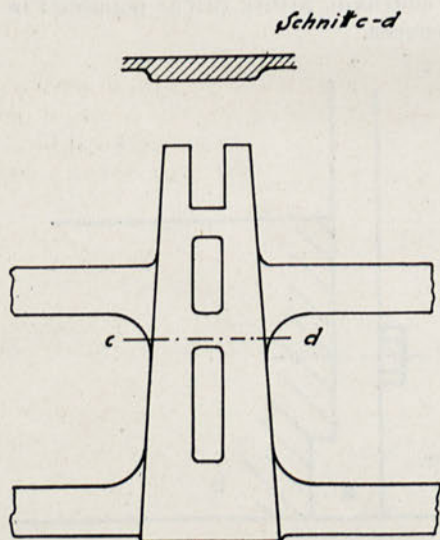
patentom D. R. P. 242.647. Podstavek kakor stransko ogrodje je tu en sam ulitek. Pri tej izvedbi vijaki ne morejo odnehati in se tudi ne raztegniti ter zbog tega vplivati na zvezo valjnega ležaja s podstavkom, ker jih ni.

Na sliki 4. najdemo še drug izvrsten način vezave, in sicer po vsej dolžini stranskega ogrodja tekočo kaveljčasto vez. Tu služijo vijaki le za pritrditev obeh delov in nima nanje v stranskem ogrodju vsled tiska pojavljajoča se natezna sila nikakega vpliva. Močni kavelj

Slika 5. Odporni jarem velikega tiskalnega stroja, vdolan na temeljni podstavek pod tiskalnim valjem.

stranskega ogrodja, ki se točno ujema z nasprotno zaseko v podstavku, jamči, kar bo vsakomur takoj očito, za brezhibno in trpežno zvezo. S to do sedaj le redko uporabljeno izvedbo so opremljeni znani novodobni brzo tekoči veliki stroji «Hexe» in «Rollrenner.»

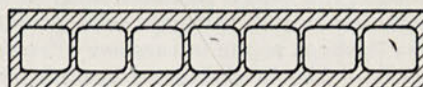
Slika 6. Natezna spojka v stranskem stojalu velikega tiskalnega stroja se zbog prenosa sile tiskalnega valja na svojo natezno odpornost močno obremenjuje.

Oglejmo si sedaj najvažnejši del temeljnega okvira ali podstavka, to je odporni jarem, ki ga vidimo na sliki 5. v zmiselni izdelavi in kjer nam je mogoče presoditi njegovo, njega obtežitvi primerno obliko. Izven tiskalnega pasu pa težek temeljni podstavek itak ni več potreben. Če bi torej graditelj stroja napravil na mestih, ki med tiskom niso izpostavljena pritisku, to je izven tiskal-

nega pasu, očite votle ali zaprte live, da bi s temi hotel prikazati njegovo dozdevno moč, mu o ustroju poučeni tiskarnar z mirno vestjo lahko pove, da je bil material tu ali tam porabljen brez haska.

Zlasti v okolišju ležajev tiskovnega valja je bočno ogrodje glede natezne odpornosti močno obremenjeno. Čim večji je premer natezne spojke, tem manjši je njen nateg med tiskom. Zato ulije dober graditelj ostali del stranskega ogrodja nekoliko slabeje in ojači natezno spojko s tem, da ji dá močnejšo obliko (slika 6.). Tudi to, da ni vse stransko ogrodje ulito enako močno, ne sme motiti tiskarnarja, ker nikakor še ni dokazano, da bi bile navidezno slabeje izlite, a namenu primerneje izdelane stranske stene tudi v resnici slabejše.

Tiskalni valj mora, enako kakor odporni jarem, zdržati v pasu pritiska vso silo. Biti mora torej preračunan in izdelan primerno vdaji, ki nastopi med pritiskom valja na sestavek. Valj obstoja iz dveh tuljav, ki sta medsebojno zvezani z močnimi zvezdami in katerih čelni stranici sezate prav do ležajev valja. Zlasti je treba paziti pri tiskalnih valjih na to, da je njih osténje razdeljeno na kolikor mogoče majhna polja, ojačena z rebri ali zvezdami.

Slika 7. Prerez votlega zaprtega liva za vozilo.

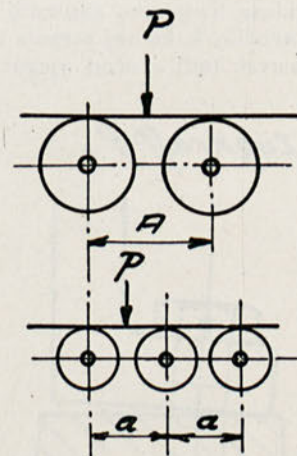
Najbližje sredstvo, ki odpremlja silo pritiska dalje, je vozilo. Ker pa to vozilo ne sme biti pretežko, bo najprimernejši liv, ki ga vidimo v prerezu na sliki 7., to je zaprti votli liv z zaporednimi tankimi prečkami.

Slika 8. nam predstavlja neugodnost velikih kolutov, na katerih teče vozilo. In brez nadaljnega moramo pritrditi, da so manjši, tesno drug za drugim tekoči koluti glede na vdajo vozila neprimerno boljše.

Barvnik naj bo močno zgrajen, prav tako kratko vležajen raztenilnik. To je potrebno radi tega, da se prepreči vdaja in doseže zanesljivo ter enakomerno barvanje.

Gori omenjena, seveda ne vse potankosti vsebujoča navodila naj služijo tiskarnarjem kot smernice, kako si morejo ob uvaževanju nekaterih izrazitih podrobnosti pridobiti možnost, zanesljivo presoditi tiskalni stroj. Ako se gradba stroja ujema z vsemi zgoraj obravnavanimi podrobnostmi, ga lahko smatramo za prvovrsten izdelek.

Z namenom, da se prepreči presojanje tiskalnih strojev le po bežno občutenih vtisih, smo objavili gornja pojasnila.

Slika 8. Veliki koluti (zgoraj) omogočajo podvalu vsled svoje razdaljenosti večje vdajanje nego manjši, tesno drug za drugim tekoči koluti (spodaj). Glej razdaljo a — a med osmi kolutov.

DROBIŽ

Kličeva razstava v Pragi. Dunajski profesor, vladni svetnik Karel Albert, je priredil v umetniško industrijskem muzeju trgovske in obrtniške zbornice v Pragi mednarodno razstavo tiskov iz izdolbenine. Ta razstava, ki je bila odprta od začetka novembra do konca decembra t. l., je bila prirejena na čast akademičnega slikarja Karla Klíča, češkega rojaka, ki je izumil današnji način tiskanja iz izdolbenine s tem, da je iznašel strgalo (Rakel), to je tisto pripravo, ki postrgava barvo z bakrenega valja, puščajoč jo samo v izdolbeninah. Razen tega je baš on iznašel heliografuro, predhodnico današnjega tiska iz izdolbenine v bakru, in način jedkanja bakrenih plošč. Klíčeve razstave so se udeležile: Angleška, Amerika, Avstrija, Belgija, Českoslovaška, Egipt, Finska, Francija, Italija, Japonska, Jugoslavija, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Španija, Švedska, Švica. Iz Jugoslavije so bile zastopane na razstavi Delniška tiskarna in Jugoslovanska tiskarna iz Ljubljane ter Tipografija iz Zagreba.

Mednarodne razstave plakatov se bodo vršile prihodnje leto v Essenu, Altoni in Königsbergu. Ministrstvo zunanjih zadev je pozvalo naše tiskarne, naj se teh razstav udeležijo. Prav bi bilo, da bi se naši tiskarski zavodi udeležili teh razstav s svojimi najboljšimi izdelki, da bi se tako popravilo mnenje tujine o naših plakatnih izdelkih, ki so bili ob priliki razstave v Münchenu deležni porazne kritike baš zaradi tega, ker v Münchenu naših najboljših plakatov ni bilo. — Tiskarne, ki se bodo udeležile teh razstav, naj pošljejo svoje plakate na naslov konzulata kraljevine Jugoslavije v Franckfurtu na M., Hanuerlandstrasse 185.

Naš rod. Udruženje jugoslovenskega učiteljstva je pričelo izdajati nov list za mladino «Naš rod», ki ga omenjamo zaradi izredno visoke naklade, ki jo je dosegel pri nas list take vrste. Tiskalo se je 41.000 izvodov prve številke, pa bo naklada po vseh znakih še napredovala. — Naslovno stran je narisal Fr. Kralj, ostalo opremo je pripravil St. Stiplovshek. — Po svoji obliki list ni prvovrsten. Dalo bi se še mnogo popraviti. Pred naslovno stranjo prinaša Gasparijeve «Jaslice», ki so tiskane s tremi barvami na običajen, za ta tisk neprimeren papir. Zaradi tega ta slika zelo moti. Naslovne vinjete niso lepe, tipografski del ni v enotnem slogu, podobe po klišejih so revne, ker je način klišejev za tako delo in tak papir slabo izbran, deloma pa klišeji visoke naklade niti niso vzdržali. To je treba povedati, da se izboljša, kar se dá izboljšati brez posebnih stroškov, kajti na dela z velikimi nakladami je treba morda še bolj paziti, kakor na običajne izdaje, posebno še, če so te izdaje namenjene razvijajoči se mladini. M. A.—č.

Prilogi. Današnji številki naše revije je priložila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani prvovrstno izdelano reprodukcijo slike «Srbske narodne noše». Reprodukcijska je izdelana z avtotipijami in štirimi barvami. Tudi avtotipije so izdelek Jugoslovanske tiskarne. — Učiteljska tiskarna v Ljubljani je priložila reprodukcijo Gasparijeve slike «Jaslice 1929». Ta je tiskana z avtotipijami in s tremi barvami. Avtotipije je izdelala Jugografika v Ljubljani.

FOTOGRAFIJA

Negativ.

S koliko radostjo se vrača fotografski amater z izleta ali s potovanja domov, ako ima s seboj bogat plen posnetkov. Z nestrpnostjo se pripravlja k razvijanju, da bi čim prej videl, ali so posnetki uspeli, in da bi znova doživiljal vtiske izleta ali potovanja. In koliko ljubezni ter vestnosti polaga pravi amater zlasti na razvijanje plošče ali filma, n ne zaman; kajti baš potek razvijanja je za dobro fotografijo najvažnejši, ker največ neuspeha fotografskih amaterjev gre na račun slabo razvite plošče.

Zato hočem temu poglavju posvetiti kar največ pažnje.

Kot prvi pogoj za dobro razvijanje so popolnoma čiste sklede, pravilna rdeča luč in prava temnica. Tekočine morajo imeti 18° C.

Razvijalo je kemična sestavina, ki ima lastnost, da osvetljeno bromovo srebro izpremeni v črno, kovinsko srebro. Na razviti plošči vidimo, da so najsvetlejša polja posnetega predmeta temna, dočim so temna polja prozorna. Razvijalo si moremo sestaviti sami, dobimo pa tudi že sestavljeno kot tekočino ali prašek v stekleni cevki. Za amaterje, ki bi si hoteli razvijalo sestaviti sami, navajamo nekaj primerov:

Hydrochinonovo razvijalo: voda (destil.) 200 ccm, natrijev sulfit 50 g, hydrochinon 10 g, pepelika 60 g.

Najprej raztopiš sulfit in hydrochinon, potem še pepeliko. Za uporabo razredčiš en del te raztopine s 4 do 5 deli vode ter dodaš kakih 10 kapljic kalijevega bromata, katerega poprej raztopiš v razmerju 1 : 10.

Najprimernejše za amaterje pa je g l y c i n o v o r a z v i j a l o: voda (destil.) 200 ccm, natrijev sulfit 50 g, glicin 10 g, pepelika 50 g.

Tudi to raztopino razredčiš za uporabo z vodo v razmerju 1 : 4 in nekaj kapljic 10odstotnega kalijevega bromata.

Zelo priljubljeno je zaradi svoje obče uporabnosti **metolno hydrochinonovo razvijalo.**

Raztopina A: voda 500 ccm, metol 5 g, natrijev sulfit 100 g, hydrochinon 7 g, kalijev bromat 2 g.

Raztopina B: voda 500 ccm, pepelika 100 g.

Za uporabo vzameš tri dele raztopine A, en del raztopine B in dva dela vode.

Vse kemikalije naj bodo brezpogojno sveže, a voda je najprimernejša destilirana, pri nas največkrat neobhodno potrebna. Na vsak način pa uporabljaj pri sestavljanju razvijala zavreto vodo.

Poleg razvijala pripraviš svežo fiksirno kopel po naslednjem navodilu: Voda 1000 ccm, fiksirna sol 200 g, kalijev metabisulfit 25 g.

Fiksirno kopel je za fiksiranje plošč uporabljati le svežo! Kakor je važno bistvo te kopeli, tako je treba strogo paziti, da razvijalo ne pride z njo v dotiko, ker bi že ena sama kapljica fiksirne kopeli ali od iste moker prst docela uničil razvijalo ter pokvaril plošče, ki bi se kopale v tej kopeli. (Se bo nadaljevalo.)

Kako preizkusiš rdečo luč v temnici.

Ni vsaka rdeča luč, bodisi steklo ali žarnica, dobra za temnico. V prodaji so zelo različne svetiljke, od preproste s svečo in zastrte z rdečim papirjem do velike petrolejke z rubinastim cilindrom in električne žarnice. Vsa ta rdeča prozorna sredstva pa niso vedno prikladna za občutljivost fotografske plošče. Zato je neobhodno potrebno, da si svojo rdečo luč vsak amater sam preizkusi.

Najprikladnejši način je tale:

Vzemi svežo fotografsko ploščo in postavi jo v oddaljenosti kakih 50 cm od rdeče luči tako, da je z bromovo srebrno emulzijo prevlečena stran obrnjena proti luči. Obenem zakrij s kosom črne lepenke polovico plošče. Sedaj prižgi rdečo luč in odmakni lepenko po 10 sekundah za 2 cm proti sebi, po nadaljnjih 10 sekundah zopet na 2 cm in ponovi to še enkrat. Zadnje polje plošče pa naj ostane ves čas zakrito.

To ploščo nato skrbno razvij in ako opaziš na razviti ter fiksirani plošči, da so posamezna polja manj ali več zastrta ter v prozornosti različno gosta, tedaj tvoja luč ni dobra. Šele tedaj, kadar po 30 sekundah osvetljena plošča ne kaže nikakih posledic ter je vsa plošča enako čista, je gotovo, da je rdeča luč v redu. Zadnje čase uporabljajo za fotografske svrhe tako imenovano spektroskopično steklo.

Fotografska literatura.

Navodila za fotografe amaterje. Založba A. Kanc, Ljubljana. — L. David: Ratgeber im Photographieren. — L. David: Photographisches Praktikum. — H. Kühn: Technik der Lichtbildnerie. — Dr. J. M. Eder: Handbuch der Photographie. — Dr. E. Mayer: Das Bromöldruckverfahren.

*

Da se poveča zanimanje za rubriko o fotografiji v «Slovenskem tisku», poziva uredništvo te rubrike vse amaterje, da se blagovolijo v kočljivih in nedognanih primerih iz svoje prakse kakor tudi pri kakih nerazrešljivih neuspehih, obrniti na nas, najbolje s sliko ali negativom. Otvorili bomo poseben odstavek z odgovori na taka vprašanja. Sprejmemo tudi slike v stvarno oceno tako glede tehnične kakor tudi glede njih vsebinske vrednosti. Dobre in zanimive slike bomo po možnosti priobčili. Dopise je nasloviti: Uredništvo «Slovenskega tiska», Ljubljana, Ažbetova ulica 1.

J. M. K.

JEZIKOVNO REŠETO

UREJUJE DR. KOLARIČ RUDOLF

Rdeč, rjav : rumen.

Po časnikih, časopisih in celo po lepih knjigah je najti često oblike r d e č, r u j a v in r m e n, ki pa so napačne. Zakaj?

Besedi r d e č in r j a v sta narejeni iz baltoslovanskega korena r u d -, ki je v praslovanščini dal r a d - (a je poglasnik), beseda r u m e n (in r u d a) pa iz korena r a u d -, ki je dal v praslovanščini r u d -. V stari cerkveni slovanščini imamo r ъ ž d a v ъ (<r a d - j a v -), r ъ d - e š t - (<r a d - e t j -), pač pa r u m ê n ъ (<r u d - m e n -). Oblika r a d j a v - je po slovenskih glasovnih spremembah morala dati najprej r a j a v - in po izgubi polglasnika samo r j a v -; r a d e t j - (prvotno tvornosedanji deležnik na -č) pa je dalo r a d e č - in naposled r d e č; r u m ê n ъ pa je po onemitvi končnega polglasnika dalo samo r u m e n.

Tako so slovenski pisatelji 16. stoletja, ki so nam ustvarili podlago za slovenski književni jezik, prav pisali r u m e n, nikdar pa n e r u d e č in r u j a v.

Pravilne so torej za slovenščino, ki ima zgodovinsko-historični pravopis, le oblike r d e č, r j a v : r u m e n. Kč.

Moški in težki.

Za ti besedi ljudje mnogokrat dvomijo, ali bi ju pisali tako, kot sem jih napisal v naslovu, ali pa m o ž k i in t e š k i. M o ž k i in t e š k i lahko vsak dan čitate po časnikih, napako m o ž k i pa prav posebno na mnogih kolodvorih, kjer označuje prostor, ki ga ni treba posebej omenjati.

Za m o š k i je prvotna oblika m o ž ъ s k i, kar je moralo po slovenskih glasoslovnih pravilih dati po izgubi polglasnika ъ (= a, prim. p a s = pes) in po prilikovanju ž š v š samo m o š k i.

V obliki t e ž k a, -o pa takega prilikovanja ni bilo, zato pišemo prvotni ž, ki je v edninskem imenovalniku moškega spola t e ž o k še ohranjen, ker stoji pred samoglasnikom, tudi v obliki za ženski in srednji spol ter v vseh sklonih, kjer se izgovarja kot š pred nezvenečim soglasnikom k.

Edino prav je le: m o š k i, pač pa: t e ž k i, -a, -o. Kč

O sklanjatvi priimkov s krstnimi imeni.

1.) Ob izgubi ... gospoda Bogomil Černiveca. — 2.) Policija je izsledila zločinca ... Stjepana B. Mladenič. — 3.) Na ogled pri Nardin. — Kupi se pri Janezu Pogačnik, itd. itd. — To hudo napako morete čitati vsak dan; posebno razni

oglasi so je prepolni. Napačno pa je to zato, ker moramo v slovenščini sklanjati vselej vse samostalnike, n. pr. imen. gospod baron Janez Nemanič, rod. gospoda barona Janeza Nemaniča, daj. gospodu baronu Janežu Nemaniču, tož. = rod., mestn. pri gospodu baronu Janezu Nemaniču, orodn. z gospodom baronom Janezom Nemaničem; itd. tudi v množini.

Zgornji primeri se morajo pravilno glasiti takole: 1.) Ob izgubi gospoda Bogomila Černiveca (tudi Černiveca ne, ker je ta e polglasnik, ki v odvisnih sklonih izpada, prim. lovec, lovca, lovcu itd.). — 2.) Policija je izsledila zločinca Stjepana B. Mladenića (je Hrvat, torej é in ne č). — 3.) Na ogled pri Nardinu. — 4.) Kupi se pri Janezu Pogačniku. Kč.

Sin mesarja ali mesarjev sin.

Napačno rabo svojilnega roditelja mesto svojilnega pridevnika lahko čitate nešteto krat po naših tiskih. Celo slovenske srednješolske čitanke so te napake zvrhano polne. N. pr. poročilo tajnika; naslov naslednikom Mohameda; otroci se niso zadovoljili s poroko očeta; oče neveste; vsled bolezni pljuč; skozi luknjo ključavnice itd. nešteto primerov.

Kaj je na tem napak? Osebna imena* namreč ne smejo stati v roditelju, ako nimajo pri sebi prilastka. Prav je torej le, če rečem: sin ljubljanskega mesarja, ker je tukaj pridevnik ljubljanskega prilastek k samostalniku mesarja. Ako pa prilastka ni, potem moramo iz takega samostalnika napraviti svojilni pridevnik, ki se pri osebnih imenih moškega spola tvori s pripono -ov -ova, -ovo, n. pr. očetov (za mehkiimi soglasniki pa z -ev, -eva, -evo, n. pr. možev), iz ženskih imen pa s pripono -in, -ina, -ino, n. pr. ženin, sestrin. Pri samostalnikih ki pomenijo nežive stvari, pa tvorimo pridevnike navadno z obrazilom -n, -na, -no, n. pr. kruh — krušen, krušna, krušno; mleko — mlečen; podoba — podoben itd.

Zgornji primeri so pravilni samo takole: mesarjev sin; tajnikovo poročilo; naslov Mohamedovim naslednikom; otroci se niso zadovoljili z očetovo poroko; nevestin oče; vsled pljučne bolezni (najbrž jetike; potem bi bilo seveda bolje reči, da je umrl za jetiko); skozi ključavnično luknjo (ali: skozi luknjo v ključavnici). Kč.

* Osebna imena niso morda samo krstna imena in priimki, marveč vsi samostalniki, ki z njimi zaznamujemo osebe, n. pr. mož, mesar, žena, nevesta itd.

O roditeljskem dopolnilu v nikalnih stavkih.

1.) Železniške naprave ne bodo ovirale razvoj mesta. — 2.) Žal, da nimamo zbornik v roki. — 3.) ...noben razsoden človek ne bo mogel smatrati preganjanje greha za nemoralno zato, ker se morajo pri tem razkriti dejstva... — 4.) Dvignili pa ne bomo nič manj svoj ugled napram tistim... — 5.) Gledati je treba na to, da ne utрпи kako škodo itd.

Zgornji primeri so v toliko napačni, ker mora v nikalnih stavkih stati predmet vselej v roditelju in ne v tožilniku.

Zato se glase ti stavki pravilno takole: 1.) Železniške naprave ne bodo ovirale razvoja mesta. — 2.) Žal, da nimamo zbornika pri roki. — 3.) ...noben razsoden človek ne bo mogel smatrati preganjanja greha za nemoralno... — 4.) Dvignili pa ne bomo samo svojega ugleda pri tistih... — 5.) Gledati je treba na to, da ne utрпи nikake škode. Kč.

«Klanjam se, gospa. Ali ste prišla?»

Ali ste prišel, gospod N.? — No, kako ste se pa imel, gospod? Ali ste prinesla knjigo, gospodična? — To ste lepa in srčkana, gospodična! — Jej, gospa, kaj ste ga videla?

Kadar take napake slišim ali čitam, mi pride vselej na misel tisti znani stavek: Slišijo oni, gospod, ali je vaš ta pes, ki za tabo teče? Oboje je namreč enako glupo. In kaj je v gornjih primerih napačnega? — Samo to, da se deležnik, oziroma pridevnik ne sklada prav s svojim možnim glagolom, kakor se mora povedek s svojim osebkom vedno skladati v spolu, sklonu in številu. Če je pomožnik ste v množini, potem mora biti tudi pripadajoči deležnik ali pridevnik, kar pač je, v množini, torej: ste prišli, ste lepi itd. V slovenščini namreč vikamo v moškem spolu tudi ženske: vi, gospa, ste prišli, ne: ve, gospa, ste prišle.

Naši primeri se pravilno glase takole: Klanjam se, gospa. Ali ste prišli? — Ali ste prišli, gospod N.? — No, kako se vam je pa godilo, gospod? — Ali ste prinesli knjigo, gospodična? — To ste lepi in srčkani, gospodična! — Jej, gospa, kaj ste ga videli? Kč.

«Prosi se, zapirati vrata.»

Takile napisi strašijo po vezah «boljših» hiš, saj je morda stal nekoč prav tam izvirnik: «Es wird gebeten, das Tor zu schließen». Trgovci, ki

prodajajo take napise, naj si v bodoče naročajo v tiskarnah pravilnejše, kakor: «Zapirajte (vrata)!» ali «Zapiraj (vrata)!» ali — za tiste, ki hočejo biti posebno vljudni — «Prosim (o), zapiraj (te) vrata!». — Da se ne bodo zanamci smejali, kakor se mi smejemo nekdanjemu napisu v stari Ljubljani: «Naproseno bo, ta kot ne oskruniti!»

Še tretjo napako vsebuje napis «Prosi se, osnažiti čevlje!» namesto pravilnega «Osnaži (te) si, prosim, čevlje!» Brez besedice «si» pomeni namreč tak napis, naj prišlec osnaži čevlje, pa ne svoje, ampak, recimo, gospodarjeve, ki jih je ta postavil pred vrata; k sreči teh čevljev ni in prišlec more brez skrbi vstopiti — z blatnim ali prašnim obuvalom.

Grki so izžvižgali igralca ali govornika, če je eno samo besedo napačno naglasil. Izgovorjena beseda pa «ko zjutranja meglà se v nič razide», kar pa «je natisnjenega, vpije» zlasti, če je napačno. Zato pričajo javni napisi, pa naj bodo še tako skromni, o kulturi ali pa tudi o — nekulturi.

M. R.

V slučaju nevarnosti ali samo: v nevarnosti.

V slučaju nevarnosti. Takole se začenja napis pri zasilni zavori v vlakih. To je prav dobesedno preveden nemški Im Notfall, torej grd germanizem. Prav tako je napačno tudi: 1.) V slučaju potrebe se obrni na me! — 2.) V slučaju njegove smrti bo prišlo do komplikacij. — 3.) V slučaju potresa pojdite hitro na prosto! — 4.) V slučaju zastupitve rane, itd. Na stotine primerov, ki se začenjajo: v slučaju.

Slovenski pa je prav samo: V nevarnosti potegnite zavoro! Dalje: 1.) V potrebi se obrni name! — 2.) Ob njegovi smrti (ali: Če bo umrl.) bo prišlo do zapletljajev. — 3.) Ob potresu pojdite hitro na prosto! — 4.) Ob zastupitvi rane, ali: Če se bo rana zastupila. —

Kč.

Odjemalec, odjem.

Posnemači nemščine so zanesli ta izraza v slovenščino. Razširila sta se po vseh listih, dnevnikih in celo po leposlovnih knjigah. Ni več toliko jezikovnega čuta v nas, da bi se uprli takim germanizmom. Za nemško besedo Abnehmer nam služi slovenska kupec, kupovalec, včasih tudi naročnik, za Abnahme pa kup, nakup, včasih poraba.

A. M.

Biti, sem.

Šibkemu pomožnemu glagolu so nekateri napovedali boj. Izpodriniti ga hočejo z glagolom tvoriti po zgledu nemške rabe glagola bilden.

Z glagolom «bilden» pač nemški jezik poživlja izražanje, a njegov prevod je za slovenščino germanizem. Šibek je res naš pomožni glagol, a ne moremo ga nadomeščati kakor Nемеc svoj sein. Slovenski je edino pravilen in lep stavek: Podlaga dobri vzgoji so starši in šola, a ne: podlago dobri vzgoji tvorijo starši in šola. Pravilno je izraženo: v odboru so gospodje; a ne: odbor tvorijo gospodje. Vsak jezik ima svoje izražanje. S povojnim novotarjenjem smo že nemalo grešili zoper lepoto in pristnost slovenščine.

A. M.

Odločitev še ni padla.

Takšno je vsakdanje dnevniško izražanje po nemškem kopitu. Preprostega slovenskega besedila se vsi novinarji ogibljejo, da si je lepše in jasnejše. Naj vendar pišejo: odločilo se še ni, ali bolje: odločitve še ni.

A. M.

Radiopostaja.

Po raznih oglasih, pa tudi drugje, vsak dan čitam take in podobne besede: radiopostaja, radio-postaja, radiopostaja; radioorkester, radiotehnika, radioparati, radiokoncerti, radioprogrami, radijska postaja itd. Vse to mi samo priča, da ljudje čutijo, da tukaj nekaj ni v redu, ne vedo si pa sveta, kako je prav, kaj je prav in zakaj je prav. Razen poslednji iz navedenih primerov so vsi drugi napačni. In zakaj?

Slovenščina in tudi drugi slovanski jeziki namreč ne poznajo sestave samostalnika s korenskim samostalnikom. Pri sestavljenkah mora biti prvi ali drugi člen glagolskega značaja. Zato se samostalniki sestavljajo s samostalnikom in glagolsko podstavo; to se pravi: eden iz samostalnikov v sestavljenki mora biti narejen iz glagolske podstave (= glagolskega korena), n. pr. bogoljub je tisti, ki Boga ljubi, konjederec tisti, ki konje dere. — Z neglagolnim samostalnikom se torej v slovenščini ne morejo sestavljati samostalniki in pridevniki.

V slovenščini prevajamo take sestavljenke tako, da rabimo namesto določilnega samostalnika (t. j. prvega v sestavljenki) kak pridevnik, n. pr. brusni kamen Schleifstein, ali pa postavimo določilno besedo v rodilnik ali v kak odvisen sklon s predlogom, n. pr. popravlja vec kotlov Kessel-flicker, ključ od hišnih vrat Haustorschlüssel, črna barva za tiskanje Buchdruck-schwärze itd.

Prenesimo si sedaj to na naš radio (samo tako se v slovenščini prav piše, kot n. pr. trio i. p.)! Radiopostaja (radio-postaja, radiopostaja) je torej napačno. Prav se to glasi lahko: postaja Radio (kot postaja Hrastnik), ali: postaja za radio, ali

kratkoma tako, da si iz samostalnika radio naredimo pridevnik radijski, -a, -o, in rečeno: radijska postaja. Radi priročnosti je bolje, da uvedemo pridevnik, ker ga lahko porabimo v vseh ostalih primerih; torej: radijski orkester, radijska tehnika, radijski aparat, radijski koncert, radijski programi pod. Kč.

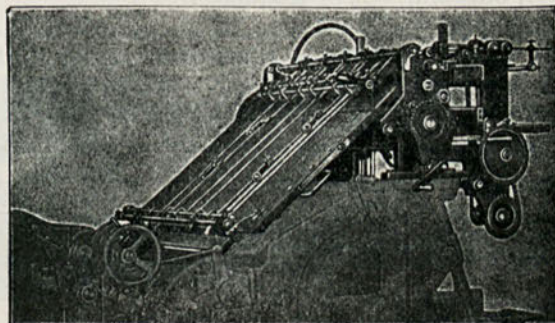
TERMINOLOGIJA

Avtomat za valje, draždanski tiskalni — Dresdener Zylinderdruckautomat
 barvanje, ploščno — Tisch-(Teller-)färbung
 barvanje, valjno — Zylinderfärbung
 četveromatičnik (četverokrovnik) — Viermagazin-Maschine (Vierdecker)
 četverovogelnik — Vierkant
 črpalka — Pumpe
 črpalnik — Pumpenkolben
 črpalo — Pumpenkolbenzylinder
 doba, porabnostna — Lebensdauer (der Maschine)
 drsnica — Gleitschiene
 drog črpalnika — Kolbenstange
 dvigalo — Erster Elevator
 dvojnematičnik (dvokrovnik) — Doppelmagazin-Maschine (Doppeldecker)
 enomatičnik — Einmagazin-Maschine (Eindecker)
 gonilo za ulivalno kolo — Gussradgetriebe
 gorilnik — Brenner
 gorilnik pod ustjem — Giessmundbrenner
 grlo — Kesselhals
 gubanje — Falten
 izmenljiv — auswechselbar
 izpadišče — Magazinsaustritt
 izpahovalka — Ausstossplatte
 izpahovalnik — Ausstosser
 izvedba, izdelava — Ausführung
 jarem, odporni — Druckbalken
 jeklenec — Stahlstück
 jermenček, dovajalni — Sammlerriemen
 klaviatura — Klaviatur
 kolo, ulivalno — Gussrad
 kotel — Schmelztiegel, Gusstopf
 kotel, zunanji — Gusstopfmantel
 kotva — Anker (pri motorju)
 kraža — Kurbel
 krožec, gumijast — Gummirolle
 krožec, varovalni — Schmitzring
 liv, polni — Vollguss
 liv, votli — Hohl-guss
 liv, votli zaprti — Hohlkastenguss
 liv, zaprti — Kastenguss
 matica, dvolika — Zweibuchstabenmatrize
 matičnik — Magazin (pri stavnem stroju)
 matičnik, glavni — Hauptmagazin
 matičnik polovičar — Spaltmagazin
 matičnik, ročni — Handmatrizenbrett
 matičnik, stranski — Seitenmagazin

Za največje
 kakor za najmanjše obrate
 za najvišje
 kakor za najnižje naklade
 za enostaven
 kakor za najboljši tisk
 za največji
 kakor za najmanjši stroj
 za najmočnejše
 kakor za najtanjše papirje
 za najstarejše
 kakor za najmodernejšo stroje
 samo en vlagalnik, to je

Reinhardt= Rationell

ki je
 najenostavnejši
 najnatančnejši
 najboljši vlagalnik

Z vlagalnikom „Rationell“ bodo
 Vaši stroji tiskali hitreje in jih
 boste mogli uspešneje izrabljati

Ime Reinhardt jamči

Zahtevajte pojasnila in predloge!

G. E. Reinhardt, Leipzig S 3/160

Lipski sejem: samo spomladi / Deut. Buchgewerbehaus, Dolzstr. 1.

Zastopnik za Jugoslavijo:

„Chromos“, d. d. Beograd, Topličin venac 4-6

- matičnik, tékovni — blindes Brückenmagazin
 (Laufmagazin)
 moč, gonilna — Antriebskraft
 načeti — anätzen
 napon — Druckbeanspruchung
 naprava, dovajalna — Transport-, Übertragungs-,
 Überführungsschlitten,
 naprava za razlaganje — Ablegeapparat
 naprava za stavljenje — Setzapparat
 naprava za ulivanje — Giessapparat
 narebren — verrippt
 navpik — lotrecht
 oblikovnica štedljivka — Spargussform
 oblikovnica, ulivalna (z rebri, brezrebrna) —
 Gussform (mit Rippen, rippenlose)
 obremeniti na natezno odpornost — auf Zug be-
 anspruchen
 obroč, varovalni — Schutzring
 obtežitev — Belastung
 obtok matic — Matrizen-Kreislauf
 ogrodje — Grundgestell
 ogrodje, bočno — Seitengestell
 okrožnica — Zirkular
 okvir, temeljni — Grundrahmen
 opornik — Feststellstift, Prisonsstift
 oprema — Ausrüstung
 osišče — Lagerachse
 osténje — Wandung, Mantelfläche
 oviralke — Klemmbacken
 papir, opremni — Vorsatzpapier
 pas, tiskalni — Druckzone
 pero, tiskalno, plosko — Blatt(druck)feder, Halte-
 feder
 ploščad za sestavek (podvalj) — Satzbett
 podstavek — Fussgestell, Untersatz (Grundrahmen)
 pogon z zobatim kolešjem — Zahnradantrieb
 povzročanje treslajev vsled napona — (Durch)-
 federn der Maschine (infolge Druckbean-
 spruchung)
 prenosnica — Beförderungsschlitten
 prerez — (Durch)schnitt
 prestava — Umschaltung
 prestrežnik — Auffänger: pri stavnem stroju:
 Federbrücke (za matic), Bufferfinger (za raz-
 piralee)
 prijemalec (dolgi, kratki) — Finger (langer,
 kurzer)
 prijemalec, kolenčasti — Gelenkfinger
 primežnica — Schraubstockbacke
 rama — Gleitschiene (Schulter) im Ablegekasten
 razpiralec — Spatienkeil, Ausschliesskeil
 razpiralnik — Spatienkeilkasten
 razstoj osi — Radstand
 raztenilnik — Verreibewerk, Duktorwalze
 razteniti (barvo) — verreiben (die Farbe)
 razvrščevalec — Sortier- und Ablegeschloss,
 -Kasten
 razvrščevalka — Ablegezahnstange
 rezilnjak — Messerblock (-Gehäuse)
 ročaj, prožni — Federhebel
 ročica, prenašalna — Zweiter Elevator
 sestava zobovja — Zahnkombination
 sila, natezna (nateg) — Zugkraft
 sila pritiska — Druckkraft
 snažilec oblikovnice (sprednji, zadnji) — Guss-
 formwischer (-Putzer), (vorderer, hinterer)
 spojka — Lasche
 spojka, natezna — Zuglasche
 sprožilka — Auslösungsstab
 sprožitev, dvodelna — zweiteilige Auslösung
 stojalo, bočno (stransko) — Seitenständer, Seiten-
 gestell
 strgalo — Rakel
 stroj, spjalni, s sukancem — Fadenheftmaschine
 stroj, spjalni, z žico — Drahtheftmaschine
 stroj, veliki tiskalni, brzo tekoči — Schnellläufer-
 Schnellpresse
 stroj za lepljenje — Klebmaschine
 teg — Zug
 tipka — Tastenknopf, Taste
 tipka, premakljiva — verstellbare Taste
 tirnica, dvojna — Doppelbahn
 tirnica, zobata — Zahnstange (-Führung)
 trojnomatičnik — Dreimagazin-Maschine (Drei-
 decker)
 tulec, gumijasti — Gummiwalze (-Überzug)
 ulitek — Gusstück
 upogib — Durchbiegung
 ustje — Giessmund
 ustnik — Giessmundstück
 utori (zareze) — Nuten
 valjarnik — Walzenstuhl (-Wagen)
 vdajanje — Federn
 veriženje — Werfen
 vez, kaveljčasta — Hakenverbindung
 vlagalnik, samotvorni — selbsttätiger (automati-
 scher) Bogenanleger
 vlečajen — eingelagert
 vložek — Einsatzstück
 vpadišče — Magazinseintritt
 vretence, razlagalno — Ablegespindel
 vrsta, votlo izlita — Sparhohl-gusszeile
 vstavljiv — einstellbar
 vtekočenost, prisilna — zwangsläufige Führung
 vzvod črpalnika — Pumpenhebel
 vzvod črpalnika, zadrževalni — Pumpenabstell-
 hebel
 vzvoj — Gewinde
 zakavljenje — Verhakung (Verkauung)
 zapiralnik, trirobn — dreieckige Klinke
 zaskočnik — Schnapper
 zastavnik — Sperrfeder
 zaviralnik — Sperrkegel, Sperrstift
 zazobek — Sperrhaken
 zavržek (pokvarjene, zlomljene črke, črte, pol-
 nilo) — Zeug (beschädigte Typen, Linien, Aus-
 schluss)
 zbiralnik — Sammelevator (Sammler)

BREHMERJEV

polavtomatični mali zgibalni stroj št. 146

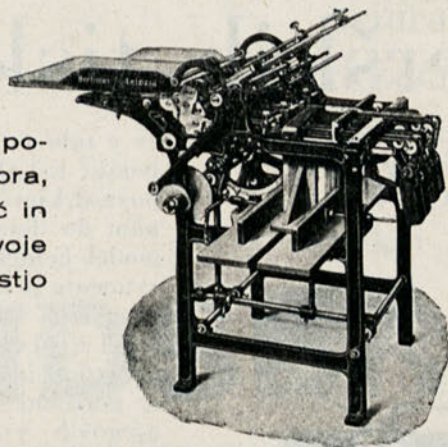
8000 pol

*

Ta stroj je poceni, potrebuje malo prostora, majhno gonilno moč in izvršuje kljub temu svoje delo s čudovito hitrostjo in natančnostjo.

*

1879

v eni uri

*

V enem zagonu zgiba vzporedno in križema vse vrste okrožnic, prospektov, prilog, opremnega papirja, sporedov, pisemskega papirja itd. v obliki do 48 x 64 cm.

*

1929

Gebr. Brehmer, Leipzig - Plagwitz

spjalni stroji, zgibalni stroji, stroji za lepljenje

Zastopnik za Jugoslavijo: Chromos, d. d., Zagreb

SCHNELLPRESSENFABRIK

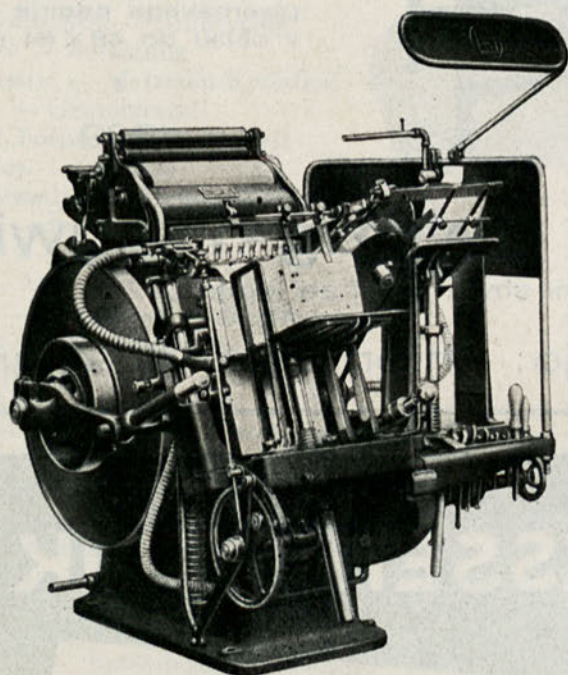

AKTIENGESELLSCHAFT

GEGRÜNDET 1817 VON FRIEDRICH KOENIG DEM ERFINDER DER SCHNELLPRESSE

Nad 11.000 heidelberških tiskalnih avtomatov

je v rabi po vsem svetu. Heidelbergški tiskalni avtomat je najti povsod, kjer je naprednim tiskarnam do donosljivega dela. Prvi model heidelberškega tiskalnega avtomata je bil izdelan pred desetimi leti. Od tega časa je dosegel stroj ogromno število 11.000 komadov in so zbog tega komaj še potrebni kaki drugi dokazi o njegovih vrlinah. Heidelbergški avtomat je danes najzmožnejši polnoavtomatični mali tiskalni stroj. Nešteto lastnikov tiskarn je prostovoljno izjavilo, da bi tega stroja ne mogli več utrpeti. Njegovo ogromno razširjenje je omogočilo tovarni, da je izrabila mnogoštevilne izkušnje iz prakse in jih pri izdelavi uporabila, tako da je danes heidelberški avtomat izpopolnjen do nedosežne tehnične popolnosti. Najboljši material in moderna izdelava v skupinah jamčita za najpopolnejši izdelek. Vsak heidelberški avtomat se, preden se odpremi, podvrže enodnevni preizkušnji, ki se izvrši pod strogim nadzorstvom, in se natovori šele potem, če je to preizkušnjo brezhibno prestal.

Trajna zmogljivost 3000 tiskov na uro.
Pri dvojnem vlaganju 6000.

Tiska brezhibno na vse vrste papirja, in to na najtanjši (flor), običajni (post) kakor tudi na karton v velikosti male vozovnice do velikosti folio oblike. Poleg velikih naklad je stroj zbog pičlega časa, ki ga potrebuje za pripravo, zlasti pripraven za majhne naklade.

Zahtevajte, prosimo, neobvezne
ponudbe!

„CHROMOS“ D. D.
ZAGREB
FRANKOPANSKA ULICA ŠT. 12

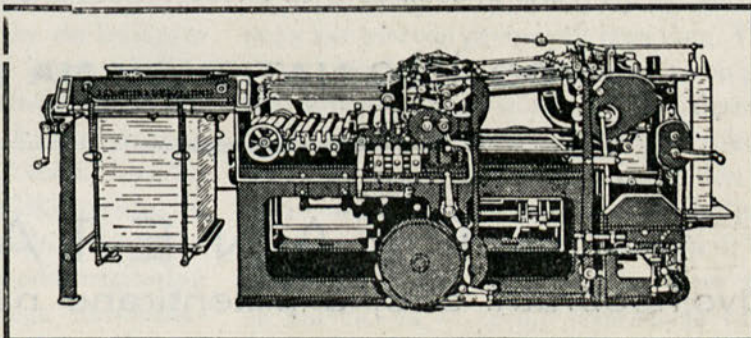

S čim je laže

zaslužiti denar
prihraniti mnogo časa
doseči povoljnější tisk
glede barvanja, močnosti
tiska, skladnosti in hitrosti
kakor s strojem

WINDSBRAUT?

Le «Windsbraut» s svojim vdelanim prvovrstnim vlagalnikom more doseči najvišjo zmogljivost. Praktični tiskar nar ne kupi velikega dvojnoobratnega stroja prej, preden ni zahteval naših ponudb. «Windsbraut» je najbolj znani in splošno vpoštevani nemški veliki dvojnoobratni stroj.

«Windsbraut» SO 2/3 s skladnim vlagalnikom in izlagalnikom.

Mnogo strokovnjakov je pripoznalo dvojnoobratnemu stroju «Windsbraut» prednost pred drugimi podobnimi, zlasti tujimi stroji. Da, nekaj znanih lastnikov tiskarn je celo izjavilo, da se morajo za razvoj svojih podjetij zahvaliti edino le nabavi stroja «Windsbraut».

Kjer je bil nabavljen en stroj «Windsbraut», tam je sledil prav kmalu tudi drugi. Popolnoma nepričakovan pa je uspeh prodaje našega stroja «Windsbraut» v tujino, zlasti na Angleško. Je li poleg tega, da tekmuje «Windsbraut» s tujino, potrebno še kako boljše izpričevalo?

J. G. Schelter & Giesecke, Leipzig C 1

Buchdruckmaschinenfabrik

PLANETA

KAKOVOSTNI STROJI ZA OFFSETNI TISK

PLANETA-QUINTA

offsetni stroj za dvobarvni tisk s petimi valji in najvišjo zmogljivostjo

PLANETA-TERTIA

brzi offsetni stroj za enobarvni tisk s tremi valji

DO 4500 NATISKOV NA URO

PLANETA

dvojnoobratni stroj s patentirano nihavno napravo

„PLANETA“ tiska večbarvne slike do velikosti 80 × 120 cm
prav tako lahko in dobro kakor najmanjša priložnostna dela

VELIKI TISKALNI STROJI ZA OBIČAJEN TISK

z dvema in s tremi mazalniki

moderni · zmožni · zanesljivi · trpežni · neuničljivi

DRESDEN-LEIPZIGER

SCHNELLPRESSENFABRIK A.-G., COSWIG

(BEZ DRESDEN)